תלמוד בבלי · אחרונים · חכמת שלמה · סדר נשים

חכמת שלמה על גיטין

רבי שלמה לוריא [המהרש"ל]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חכמת שלמה על גיטין

רבי שלמה לוריא [המהרש"ל]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חכמת-שלמה-על-גיטין/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 6
דף ב: 6
דף ג. 6
דף ג: 7
דף ד. 7
דף ד: 8
דף ה. 8
דף ו. 8
דף ו: 8
דף ז. 8
דף ז: 8
דף ח: 9
דף ט. 9
דף י. 9
דף י: 9
דף יא. 10
דף יא: 10
דף יב: 11
דף יג. 11
דף יג: 11
דף יד. 12
דף יד: 12
דף טו. 12
דף טו: 12
דף טז. 13
דף יז. 13
דף יז: 14
דף יח. 14
דף יח: 14
דף יט. 14
דף כ. 14
דף כ: 15
דף כא. 16
דף כא: 16
דף כב: 16
דף כג. 16
דף כג: 16
דף כד. 17
דף כד: 17
דף כה. 17
דף כו. 18
דף כז. 18
דף כז: 18
דף כח. 19
דף כח: 19
דף כט. 19
דף כט: 19
דף ל. 19
דף ל: 19
דף לא. 20
דף לא: 20
דף לב. 20
דף לב: 20
דף לד. 20
דף לד: 21
דף לה. 22
דף לה: 22
דף לו: 23
דף לז. 23
דף לז: 23
דף לח. 23
דף לח: 24

דף לט. 24
דף לט: 24
דף מ. 24
דף מ: 25
דף מא. 25
דף מא: 26
דף מב. 26
דף מב: 28
דף מג. 28
דף מג: 28
דף מד. 28
דף מד: 29
דף מה: 29
דף מו. 29
דף מו: 30
דף מז. 30
דף מז: 30
דף מח. 30
דף מח: 31
דף מט. 31
דף נ: 31
דף נא. 32
דף נא: 32
דף נב. 32
דף נב: 33
דף נג. 33
דף נג: 33
דף נד. 33
דף נד: 34
דף נה. 34
דף נז: 34
דף נח: 34
דף נט. 34
דף ס. 35
דף ס: 35
דף סא. 35
דף סא: 35
דף סב. 35
דף סב: 36
דף סד. 36
דף סד: 36
דף סו. 36
דף סו: 37
דף סז. 38
דף סז: 38
דף סח: 38
דף סט. 38
דף סט: 39
דף ע: 39
דף עא. 39
דף עא: 39
דף עג. 40
דף עג: 40
דף עד. 40
דף עד: 40
דף עה. 42
דף עז. 42
דף עז: 42
דף עח. 43
דף עח: 43
דף עט. 43
דף עט: 44
דף פ. 44
דף פ: 44

דף פא. 47
דף פב: 47
דף פג. 48
דף פג: 48
דף פד. 49
דף פד: 50
דף פה. 50
דף פה: 50
דף פו. 51
דף פו: 51
דף פז: 51
דף פח. 51
דף פח: 52
דף פט. 52
דף פט: 52
דף צ. 52
דף צ: 53

דף ב.

תוס' בד"ה ואשקלון כדרום כו' בסה"ד יצא לחירות כו'. נ"ב שהרי צ"ל בפני נכתב כו' כמו שפי' ר"י ואפילו לר"מ דפליג ואמר עכו כא"י היינו לגטין אבל לא לעבדים אלמא דאף באותו צד סבר ר"מ דלעבדים לא חשבינן כא"י ואם מוכר עבדו לעכו אפילו לאותו צד יוצא לחירות וק"ו לתנא קמא וק"ל:

בד"ה ואם יש כו' לא טענינן להו מזויף כו' כצ"ל. ונ"ב והא דלא טענינן להו מזויף משום דלא שכיחא כמו שלא טענינן נאנסו תוס' פרק קמא דבבא מציעא:

דף ב:

גמ' דאתחזק איסורא דא"א כו'. נ"ב והא דקאמר הוי דבר שבערוה חדא ועוד קאמר כלומר ועוד הוה ליה דבר שבערוה ומשום דביבמות פרק האשה רבה מספקא לן היכא דאיתחזק איסורא ואין בידו לתקן אם מהימן אם לאו ואיכא מ"ד דמהימן אמר הכא ה"ל דבר שבערוה כלומר ואף כשתמצא לומר דאפי' היכא דאתחזק איסורא מהימן הכא שאני דה"ל דבר שבערוה ואין פחות משנים ע"כ לשון רשב"א בחדושיו:

בד"ה ואין דבר ערוה שראוי להתירו כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה ואם יש עליו עוררין כו' ולא נטעון מזויף הוא וכו'. נ"ב וה"ה ללקוחות ויתומים וק"ל:

בא"ד מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו כו'. נ"ב פי' ונאמן לומר פרוע הוא מיגו דאי בעי אמר מזויף וק"ל:

בד"ה דאתיוה כו' וקשה דאטו בכיפה תלו לה כו' כצ"ל. ונ"ב פי' וכי העדים תלוין לה בכיפה של ראשה וכו בפ"ק דסוטה דף ז ע"א:

דף ג.

גמ' מעיקרא מידק דייק כו'. נ"ב מעיקרא מידק דייק ולא אתי לאורועי נפשיה כלומר ואפי' אתי בעל ומערער לא משגחינן ביה וכן פירש רש"י ז"ל אלא דלישנא דגמרא לא משמע אלא דאיהו לא אתי לאורועי נפשיה הא אי אתי ומערער ערעורו ערעור וכן משמע נמי מדקאמר אתי בעל ומערער ופסיל ליה כו' עד ולפיכך נ"ל דהא דקאמר אתי בעל ומערער ופסיל ליה הכי קאמר אתי ומערער ואמר דפסול הוא ומזויף ויוציא עליו לעז ונמצא משיאה בנט שיצא עליו לעז פסול וליכא אלא חדא דמוציאו מידי לעז ופריך דאפי' משום לעז ליכא דלא אתי לאורועי אנפשיה כך נ"ל. עכ"ל רשב"א בחדושיו ואני

אומר דרש"י פי' לא אתי לאורועי נפשיה אשליח קאי ולא אבעל. וכן משמע מלשון התוס' לקמן בד"ה הכא בפני כו' נ"ל:

רש"י בד"ה הכא בפני קאמר ולא קא מוכחא מילתא כצ"ל. ונ"ב פירוש דלקיומי אתי וק"ל. תוס' בד"ה הכא בפני אבל ידעתי אין מועיל כו' בסה"ד משמע ליה לרבה דידענו כו'. נ"ב פי' אפי' ידענו אינו מועיל וכ"ש ידעתי שהרי רבה בעי לומר בפני נכתב כו' אפי' בתרוייהו לאפוקי אליבא דרבא לא אשכח ידענו גבי גט דהא בתרייהו אין צ"ל בפ"נ אלא בידעתי לחוד ודו"ק:

בד"ה אטו כו' היכא קאמר רבא בריש פ"ב אפי' הוא ואחר מעידין על חתימת כו' כצ"ל. ונ"ב פי' שהשליח אמר בפ"נ חציו ואח"כ בא הוא עם אחר מן השוק להעיד על חתימת עד השני:

בא"ד עד שיאמר בפ"נ ונחתם כצ"ל. ונ"ב והא דפריך רב אשי לקמן אינו כפי' הקונטרס אלא כמו שפירשו התוס' לקמן וק"ל:

עוד בא"ד משום דדייק טפי כדפי'. נ"ב והשתא אתי שפיר בריש פרק שני. (עיין במהרש"א):

דף ג:

תוס' בד"ה דתנן כו' או בא"י. נ"ב פי' דאפי' רבא מודה לפי המסקנא משום דשכיחי וק"ל:

בד"ה כי. צ"ל וכי:

דף ד.

תוס' בד"ה הא מני כו' ת"ק דרבי יהודה כו'. ל"ב פי' ת"ק דרבי יהודה היינו תנא קמא דאין כותבין במחובר כו' וא"כ אותו תנא בעל כרחו לא ס"ל דבעי כתיבה וחתימה לשמה אלא חתימה לשמה וכר"מ או כתיבה לשמה וכרבי אלעזר וחתמו אתורף קאי וא"כ לא בעי לומר בפני נכתב ובפ"נ ותנא קמא דרבי יהודה בריש פרק שני סבר נמי דבעי לומר בפ"נ ובפ"נ ובודאי לא מחלקינן בין סתם תנא קמא דרבי יהודה לסתם ת"ק. דר' יהודה ומסתמא חד תנא הוא ומשני נהי דחולק עם רבי יהודה גבי מחובר וסבר דלא בעי תרוייהו לתלוש מ"מ לענין בפני נכתב ונחתם סבר כרבי יהודה דבעי תרוייהו ולא מכח טעמא דר"י אלא האי ת"ק דרבי יהודה קסבר דכתיבה לשמה בעי וחתמו בתלוש דקאמר היינו בתורף וכר"א ומ"מ בעי שפיר בפני נחתם אף דר"א לא בעי אפי' חתימה

מדרבנן מ"מ בעי בפני נחתם משום קיום דהא לפי האמת נמי סבר רבה להא דרבא לפי שאין עדים מצויין לקיימו ודו"ק. (עיין במהרש"א):
בד"ה עד שתהא כו' שכתבו על אילן תלוש. נ"ב עיין בחדושי רשב"א בפרק שני:
בד"ה דקיימא לן כו' וצ"ל במשולשין איירי כו'. נ"ב הכא מיירי במשולשין בגט אלא שאין השליח מכיר בשילוש ושני גטין שוין דקתני שוין בשמותיהן של נשים ולא בשמותיהן של אבות עד כאן לשון רשב"א בחדושיו בפ' המגרש:

דף ד:

רש"י בד"ה ואיכא כו' נמי לא צריך סוף כו' כצ"ל:
בד"ה אלא מאי כו' כלום חסרו צ"ל כלומר:

דף ה.

תוס' בד"ה כשניסת כו' למעוטי נתנו לה ולא אמר כו' כצ"ל. :

דף ו.

תוס' בד"ה אפי' קן כו' להביא גט בפ"ב. נ"ב פה נחסר התירוץ והוא נכתב באשר"י ע"ש:

דף ו:

תוס' בד"ה אר"י כו' ויריעה שאינה מסורגלת כו' כצ"ל:

דף ז.

תוס'. בד"ה עטרות חתנים כו' שעושין כעין כיפה כו'. נ"ב פי' שיושב בה החתן:
בא"ד חתנים וכלות וכו'. נ"ב ואף שהכא בסוגיא משמע דעטרה אפי' לכלה שרי מדאמר ליה בגברי כו' מ"מ כלילא דדהבא אסור אפי' לכלות וק"ל:

דף ז:

תוס' בד"ה ויהיב תנא כו' דלאו אשנויא פריך כו'. נ"ב פי' לאו אשנויא דרצועה לחוד פריך אלא אלישנא דברייתא קדייק אבל לעולה אאביי פריך דאי לאו אביי לא הוה קשה דשפיר הוה קרי ליה דרך דקאי אכל הגבול עד א"י ודו"ק:
בד"ה אר"י כו' ר' יהודה דמתני' יחיד במקום רבים כו'. נ"ב פי' דהוא מפרש התנא קמא אבל הת"ק גופא לא ידיע לן אי סבר הכי וק"ל. בד"ה עציץ נקוב כו' אגג וחורבה ועציץ

ר"ת כו'. נ"ב שמעתי שיש מפרשים שהוא משני רישא תחלה ר"ל הברייתא ראשונה שאמרה מביא וקורא מפרש תחלה ולא נהירא כי כמה פעמים משני סיפא תחלה אלא זהו הדוחק דלא הוה דומיא דאינך ולא משום שהיא ראשונה אלא נראה שהוא ר"ת כי הוא המפרש דבחרס יש לחלק בין נקוב לאינה נקוב אבל בעץ לא בעי נקיבה וכן כתבו התוס' להדיא בפרק כל הקרבנות שמתחלה היה ר"ת מפרש כן ע"ש:

דף ח:

תוס' בד"ה אלא בארץ העמים כו' והכא בשמעתא על גושה כו'. נ"ב פי' מה שאמרו גזרו על גושה ועל אוירה והיינו הא דפ"ק דשבת דגזרו עליה כו' והוא מי"ח דברים ואותה גזירה מזכיר הכא בשמעתא אבל סוגיא דהכא פשיטא דאוירה ממש קאמר שהרי קאי אמה שלא יכנס אפי' בשידה תיבה ומגדל לרבי ולר' יוסי בר' יהודה דוקא בשידה כו' והיינו לפי האמת ומסקנא דשמעתא דהתם דגזרו אפי' על אוירה שהרי לשם מביא אח"כ האי ברייתא דרבי ור' יוסי בר יהודה ומסיק דכ"ע סברי משום אוירה ודו"ק:

דף ט.

גמ' והאמר ר"י בר מניומי כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה לעולם הוא כו' זכר עבד בנכסים כו'. נ"ב פי' אם יש לו שאר נכסים עיין באשר"י:

דף י.

תוס' בד"ה מצת כותי כו' וא"ת אמאי יוצא בה כו'. נ"ב אבל לא מקשה למה אינו אסור משום חמץ דפשיטא דירא הכותי שלא יתן לו הישראל ממנו לאכול ואי אפשר שלא יאכל שהרי הוא עשה לו ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף י:

רש"י בד"ה גזירה כו' בפרקין דלקמן. נ"ב בסוף האומר:
בד"ה תני חוץ כו' שע"י השטר כו'. נ"ב ולפ"ז לא קשה א"כ לא ליתני ושחרורי עבדים דלא גריע משטרי מתנה דאי לא תני ה"א האי כגיטי נשים לאו לרבויי שטרות קאתי וכמו שפרש"י אלא לרבויי שחרורי עבדים דדמיא לגט אשה קאתי וק"ל:
בא"ד דלא נחית למניינא ותנא לשמה כו'. נ"ב נ"ל הכי פירושו ותנא לשמה ומחובר בפרקי אחריני דלקמן ובמתני' דהכא לא ממעטינן דהא לא נחית למניינא ודו"ק:

תוס' בד"ה חספא בעלמא הוא ור"א נשאר לפי המסקנא כו'. נ"ב ואף שרש"י פי' דדוקא לתנא דברייתא הוא דדחיק לשנויי בהכי מ"מ הקשו התוס' שפיר דע"כ לאו שנויא דחיקא הוא מאחר שאנו מוכרחים לתרץ כן לתנא דברייתא לפי האמת א"כ שמעינן שכן דרך התנא הוא ודו"ק:

בא"ד ולא הוי אלא חספא כו'. נ"ב ומשום הכי פסלינן אפילו היכא דאיכא עדי מסירה דשמא אתא למסמך עלייהו ובעדי חתימה עובדי כוכבים לחוד הוא ודאי חספא ודו"ק:

דף יא.

תוס' בד"ה אבודיינא הכל שם אחד כו'. נ"ב פי' דלא תאמר אבו דיינא ושתי מלות הן ולכך אמר הכל שם אחד ולא שהיה שמו אבו לבד ודיינא כנוי לו ודו"ק:

בד"ה לפלוג וליתני בדידיה כו' וי"ל דגזרינן כו'. נ"ב וא"ל א"כ מאי פריך ליפלוג וליתני בדידיה אדרבה בהא עדיפא לפלוג דאפילו בשמות מובהקים גזרינן בהדיוטות אטו שאר שטרות וזה הוא חדוש גדול שהרי לפי האמת לא גזרינן כולי האי ונ"ל דלא קשה מידי כי לא תוכל לומר דהדיוטות פסולים אפי' בעדי מסירה ושמות מובהקים אלא אחר שנדע דתנא איירי בעדי מסירה ושמות מובהקים אבל כל זמן שלא נדע דמתני' איירי בכה"ג א"כ בהדיוטות דפסילי הוא כפשוטו ואין בו שום רבותא וא"כ ליתני שפיר בדידיה ולפלוג בשמות מובהקים דשמעינן מיניה לכל הפחות דאינם מובהקים פסולים אפילו בעדי מסירה ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף יא:

רש"י בד"ה התם כדקתני טעמא כו' ואפי' בעדי מסירה כרבנן כו'. נ"ב ויש לתמוה על דבריו ז"ל דאי כרבנן דמתני' היכי אכשר אפילו בשמות מובהקים בלוקוס ולוס דהא לרבנן אפי' בשמות מובהקים פסול גזירה שמות מובהקין אעו שאינם מובהקין וא"נ דאפי' בשמות מובהקין גזרו רבנן דלמא אתא למסמך עלייהו אלא דאיכא למימר כיון דשמות מובהקין נינהו דאיכא למימר דרובא לא סמכי עלייהו משום מיעוטי דאתי למסמך עלייהו בכי הא דאיכא למימר נמי דלמא ישראלים נינהו כולי האי לא גזרינן. ואי קשיא לך לוקוס ולוס הא לא מסקי ישראל בשמהתייהו דמדנקטינן לישנא דלא שכיחא דמסקי משמע דלאו שמות מוחלטין דלא מסקי ישראל בשמהתייהו לעולם קאמרינן ותדע דלרבנן גזרינן בשמות מובהקין דלמא אתי למסמך עלייהו ואי לא מסקי לעולם

ישראל בשמות מובהקין דעובדי כוכבים היכא אתי למסמך עלייהו כלל לפי פירושו של רש"י ז"ל עכ"ל רשב"א בחידושיו:

דף יב:

תוס' בד"ה וכי תימא כו' וא"ת מה בכך כו'. נ"ב יש מקשים אמאי לא הקשו התוס' על המשנה שאמרו חכמיה והלא אם ירצה שלא לזון את עבדו רשאי מה בכך מ"מ חוב הוא לו זה השיחרור כו' ונראה דלא קשה מידי דבשלמא גבי מזונות שהוא ממילא א"כ לא חשבינן ליה לחוב מה שיהא משוחרר שהרי בלאו הכי אינו מחויב לזון א"כ בשיחרור זה לא עשה לו שום חובה שהרי ממילא אין לו מזונות אם אינו רוצה לזונו אבל הכא שנאמר שיש בידו לזרוק ליה גט מעתה מ"מ חוב היה לו זה השיחרור שהיה פוסלו מתרומה דכל זמן שלא זרק ליה גט אינו נפסל וק"ל עוד י"מ אם כן לפי זה דלא חשבינן ליה חובה מאחר שבלאו הכי יכול לפוסלו אפילו אה לא יקבלנו כמו שמסקין התוס' א"כ גבי אשה אמאי חשבינן לה חובה קבלת הגט מאחר שבלאו הכי יכול לגרשה בע"כ ונראה דלא קשה מידי בשלמא גבי עבד דבודאי זכות הוא לו שיצא לחירות ומותר בבת ישראלית אלא שאתה באתה לדחות שהוא חובה ממקום אחר שפוסלו מתרומה משום זה לא תחשוב לו חובה שהרי יש בידו לזרוק לו גט בע"כ כו' ונשאר לו הזכות מה שאין כן באשה שאין זכות לה במה שגרשה א"כ נקרא הכל חובה אפילו מה שיש בידו לעשות בע"כ שהרי אין לה זכות מידי ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף יג.

תוס' בד"ה עבדא בהפקירא כו' אבל גר כו' נ"ב והא דקאמר עבדא בהפקירא ניחא ליה ה"ק עבדא בהפקירא ניחא ליה כגון לר' מאיר ואפי' רבנן לא פליגי עליה אלא בעבד אבל בגר נמי מודו וק"ל א"נ ניחא ליה אלא שאין לו רשות (רבו) אבל גר שיש לו רשות וניחא ליה הוי ממש חוב לו וק"ל ועיקר:

דף יג:

תוס' בד"ה גופא כו' יקנה באודיתא כו'. נ"ב פי' שיודה הנותן שהממון שהפקיד ביד הנפקד שזה אינו שלו אלא הוא של אותו פלוני המקבל ואז יועיל אפי' אינו ביד הנפקד לאותו העת ואע"פ שאודיתא מהני אפי' בע"כ כדמוכח גבי רבא מ"מ לא קשה למה תקינו מעמד שלשתן יקנה באודיתא י"ל משום דשיקרא הוא ודבר שקר לא יכון לנגד עיניו

וחכמים הרחיקו זו המדה כמה פעמים משום דמחזי כשיקרא תקנו מעמד שלשה שיהיו כל הקנינים על פי הדעת והאמת אבל מאחר דזכי מהני אלא משום דדלמא איתרמי שלא יהיה הפקדון ביד הנפקד משום מילתא דלא שכיחא כי האי לא הוה להו לתקוני מעמד ג' מאחר שיש ג"כ תיקון בדבר באודיתא ודו"ק. (עי' במהרש"א):

בד"ה תנהו לפלוני כו' ואמאי לא מסיק כו' שאין לחוש כלל כו' והאשה יכפרו המכירה כו'. נ"ב פירוש שהיתה במעמד ג' לפי שאין הדרך לכתוב בתוך השטר באיך היתה המכירה ועוד אפי' בשטר מכירה לא יתכן מאחר דכתבה וחתמה א"כ בודאי לא מיחה דאי מיחה לא הוה ליה למיכתב שנור מכירה אלא מסתמא שתק א"כ הוי השובר שקר אלא בודאי שאינו כתוב בתוך השטר ותאמר שמכרה שלא בפניו דהיינו בלא מעמד שלשתן ודו"ק:

דף יד.

גמ' יהבינהו ניהליה למרי ארעא (מוגה) בטסקא. ונ"ב לשון הרי"ף:

רש"י בד"ה ה"ק כו' כיון דבאפי' כו' כצ"ל:

בד"ה שפיר כו' לאיש מלוה לשון אחר הד"א:

דף יד:

גמ' ומדברין מחצייהן כו'. נ"ב ובערוך בערך דבר פי' שנראה כמו שמדברין מחציין מפני שמראש הכובע עד פיו אמה כמו מפיו עד רגליו:

דף טו.

רש"י בד"ה אתי לאחלופי כו' אי אמר בפני נחתם חציו כו' כצ"ל:

דף טו:

תוס' בד"ה גידוד כו' עשרה דמערבת כו'. נ"ב פירוש שצריכה לערב בפני עצמה אפי' ערבה הראשונה מ"מ אינה יכולה להצטרף עמה ולהספיק לה עירוב אחד אבל העליונה אי גידוד ה' כו' הוי מחיצה ג"כ העליונה מערבת שנים כו' כלומר שצריכה עירוב בפני עצמה ואי לא הוי מחיצה אז העליונה אפילו בפני עצמה אינה יכולה לערב שהרי התחתונה אוסרת עליה וק"ל:

דף טז.

תוס' בד"ה הנצוק כו' שתי מקוואות שאין באחד כו'. נ"ב משמע שמבין דברי רש"י שאין [בא'] מ' האה אבל בשניה יש וקשה דלמא רש"י נמי הכי ה"ל שאין מ' סאה בשוה אחת קאמר וכן פירש הרשב"א שכך דעתו של רש"י פה רק שבפרק בתרא דע"ז פירש בענין אחר דאירי במקוה אחת שלם ואפשר מדקאמר רש"י שתי מקואות ולא אמר שתי גוממיות דהיינו חפירות בעלמא משמע דאירי במקואות והיינו שאחת שלימה ומשום הכי דייקי התוס' בלישנא שכתבו ואומר ר"ת דאירי בשתי גוממיות כלומר ולא במקוואות וק"ל:

בא"ד ובחללה כשתי אצבעות כו'. נ"ב כשפופרת הנוד קנה שנותנין בפי הנוד שיהא שיעור חלל החריץ כעוביה וכחללה של שפופרת דהיינו בשני האצבעות חוזרות למקומן ומתהפכות בחלל הנקב בריוח עכ"ל רש"י:

בא"ד היינו שתי אצבעות כו'. נ"ב וזה לשון התוס' בפרק קמא דיבמות משמע דלמעלה כשאין דכר מפסיק צריך שיהא צף על רומו כקליפת השום וכרוחב שפופרת ולא סגי בטופח להטפיח ונקובה זו לזו ומפסיק הכותל משמע דצריך מים בשפופרת ועוד דאם אין במים הבאים דרך הנקב אלא טופח להטפיח אין כאן נקב ורוחב מים כשפופרת שאין הנקב מרובע אלא עגול כדקאמרינן בשתי אצבעות חוזרות למקומן אלא ודאי נקב מלא בעינן וכשצפין למעלה סגי בקליפת השום כרוחב שפופרת עכ"ל:

בא"ד אלא לענין השקה כו'. נ"ב פירוש שהמים טמאים בכלי ומשיקן לנהר ומטהרן:

דף יז.

תוס' בד"ה אחד אומר כו' בפנינו נחתם כשר כו'. נ"ב שהרי יש עדי קיום שאומרים בפנינו נחתם וק"ל:

בד"ה מפני מה כו' מן ומיהו שמא לא יתרצו עד כשלא גרשה בשעת הכתיבה הוא הג"ה ואינו מן התוס':

בהג"ה זו אחר שמאותו יום נתגרשה. נ"ב נ"ל שאותו הג"ה סברא כדעת רש"י דלקמן ואינו מפרשה שיכולה לבקש עדי מסירה ומה שקשה דלמא משום מזונות תקנו זמן גם זו לא קשה דאדרבה ע"י כך היא נפסדת ודו"ק:

בא"ד במעשה ידיו מיום הכתיבה כו'. נ"ב פי' וא"כ אין כעבד מפסיד פירות שלא כדין דמאחר דלא כתב בו זמן לא זכה במעשה ידיו עד שעת נתינה ודו"ק. (עיין במהרש"א):

בד"ה ריש לקיש אמר כו' יפסל מהאי טעמא כו'. נ"ב פי' שתפסיד פירות משעת הנתינה עד הזמן:
בא"ד דבמאוחר אין הבעל מפסיד כו'. נ"ב פי' בדין אינו מפסיד שהרי הן שלו ולא של אשה ודו"ק:

דף יז:

רש"י בד"ה מש"ה כו' עיניו לגרשה הס"ד:
תוס' בד"ה זנות כו' לשמא תזנה כו'. נ"ב והראיה מהא דלקמן במכילתין דאמרינן לשמא מת לא חיישינן ולשמא ימות חיישינן ודו"ק:
בד"ה עד כו' אפי' למאן (דאית) [דלית] ליה עדיו כו' כצ"ל:
בד"ה איפוך כו' פי' משעת חתימה. נ"ב פי' דאל"כ אתא ריש לקיש כר"ש ולא כרבנן וק"ל:

דף יח.

גמ' והלכתא משעת כתיבה. נ"ב ובאשר"י פוסק משעת נתינה:

דף יח:

רש"י בד"ה וכולן כו' אלא א"כ חותמין בו כולן כצ"ל:
תוס' בד"ה אמרי לה כו' דלמא כתב הוא ועדיו כו'. נ"ב פי' דאי לאו הכי הוי כשטר שבא בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת דפסול דאין למדין משיטה אחרונה וק"ל:
בא"ד אלא מעדים שלמטה כו'. נ"ב ולפי זה הא דאמר אי חתים בתחלה קרוב כו' הוא פי' על האי נמי דקאמר וה"ק איכא דאמרי כשר והוי שפיר איכא בינייהו קרוב או פסול וא"ד דפסול וליכא בינייהו קרוב או פסול ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף יט.

גמ' ר"י ור"ל אמרי תרוייהו כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה באבר כו' משחיר ואינו כתב כצ"ל:
תוס' בד"ה דיו כו' בסופו ולדידיה אתיא מתני' כו' כצ"ל:

דף כ.

גמ' וכתנ לה לשמה כו'. נ"ב תימה לענין מה קאמר רב יוסף אי למגורשת ודאית אבל ' ספק מגורשת קא הויא מאי שנא לפי שאין מי מילין על גבי מילין תיפוק ליה דלא

קראוהו ואפי' הוי על הנייר לא הות מגורשת ודאית ואע"ג דבדקיניה ופליט וכדאמרינן לעיל חיישינן קאמר וטעמא דמילתא משום דלמא השתא הוא דפליט ואי לענין פסלה מן הכהונה מאי קא מקשי והא בעינן שמו ושמה דהא לקמן בריש פרק כל הגט קאמר שמואל דכל גטין דמתניתין דהתם פסולין ופוסלין מן הכהונה ואפי' ראשון דהיינו גט שנכתב שלא לשום אשה ותירצו בתוס' דשאני התם דכתוב כעין גט ואין מחוסר אלא לשמה אבל כריתות דספר תורה דלא הוי כעין גט כלל אפי' ריח הגט אין בו ולא ידענא מאי קושיא דהתם הא איפליגו בה רב ושמואל וזעירי ורבי יוחנן וקיימא לן כמאן דאמר התם דכולן אין פוסלין חוץ מן האחרון דהיינו מי שיש לו שתי נשים ושמותיהן שוין ואמר ללבלר כתוב לאיזה מהן שארצה אגרש בו פסול לגרש בו וכן פסק הרב אלפסי ז"ל וכיון שכן הכא איכא למימר דלפוסלה מן הכהונה ואפי' הכי בעי שמו ושמה עכ"ל רשב"א:

תוס' בד"ה אי משום כו' ובמתניתין דבפ' כו' מדפריך התם. נ"ב פי' מדפריך וליט ליה כו' משמע דברירא ליה דכולי עלמא סבירא להו כסתמא דמתניתין דהתם א"כ ממילא נמי מאי דקתני התם כתב להתלמד בו כו' דאיירי בסתמא אתיא נמי ככולי עלמא וק"ל:

בא"**ד** שעליו לכתוב מקפיד כו'. נ"ב פי' אם יכתוב שוה אדם לשמה שלא ברשותו וק"ל:

בד"**ה** הא בעינן כו' דהאי הולד ממזר כרבי מאיר כו'. נ"ב פי' רישא דמתניתין דהתם ואם כן ממילא שינה שמו ושמה דהוי ממזר דאתיא נמי כרבנן כדאיתא התם להדיא לא הוי פסול אלא מדרבנן אבל מדאורייתא כשר ומש"ה לא החמירו אלא בשינה שמו וק"ל ומה שכותבין לקמיה דא"כ הו"ל למינקט לא כתבו כלל דפסול לר' מאיר כו' היינו משום דסבירא להו נהי דמתניתין אתיא כרבנן מ"מ רבי מאיר נמי תניא דהא התם מתני' רבי מאיר היא אלא דחלקינהו לתרי בבי לאשמועינן דאף רבנן מודי בזה ודו"ק:

בסה"**ד** דפסול נ"ב פי' מדאורייתא ואפי' לרבנן ולא הוי גט כלל אפילו לפסלה מן הכהונה וכן מוכח מדברי חדושי רשב"א שלא הקשה אלא מלשמה כו' ודו"ק:

בד"**ה** משמיה דרבים כו'. נ"ב פי' אלמא לית הלכתא כו' כצ"ל:

בא"**ד** משמיה דרבים כו'. נ"ב פי':

אלמא ישר היה בעיניהם שנאמר משמיה דרבים ולא יהיה דברי #יד כדי שתהיה הלכה כמו זה וק"ל :

דף כ:

גמ' או דלמא אשה כו' נמחק אשה ונ"ב דל"ג ודו"ק נ"ל:

דף כא.

תוס' בד"ה ואיבעית אימא כו' ותימה דחצר כו'. נ"ב ול"נ דלא קשה מידי בשלמא גבי גט שליח לקבלה לא אשכחן בשום ענין שיהא בעל כרחה שלא תהא גט מאחר שהיא עשתה לקבלה אם כן אינה בעל כרחה אלא שתאמר מאחר שאינו בנמצא בע"כ לא תוכל לעשות שליח לקבלה מש"ה אמרינן מאחר דאשכחן בשום צד בע"כ בשליח לקבלה לא ממעטינן נמי שליח לקבלה אבל חצר שנתן במתנה היכא שאין רוצה לקבל המתנה אז לא הוי גט וא"כ אף היכא שהיא מרוצה גם כן לא תהא גט מאחר דליתא להאי חצר מתנה בעל כרחה ולא מהני לן כלל מה שנמצא בעל כרחה בחצר שלה ודו"ק היטב:

בד"ה שכן אב כו' וכן פי' שם בקונטרס כו'. נ"ב וז"ל גירושין דבע"כ בין היא בין אביה דמה לנו לדעתו כי מקבל ליה איהו נמי על כרחה הוא. ע"כ:

בא"ד מקבלת שלא מדעתו כו'. נ"ב פירוש דמסתמא כשהיא כיד אביה פשיטא שתוכל לקבל גט שלא לדעת אביה שהרי אפי' שליח תוכל לעשות בתחלת הבעיא ומהשתא אפי' הוי כחצר אביה תוכל לקבל שלא מדעתו דהא לא קמיבעיא ליה אי כיד אביה כו' אלא לענין שתוכל לעשות שליח משמע דלשאר דינים כגון לקבל שלא מדעתו אין חילוק ואם כן ה"ה חצר אביה ממש אם זרק שם הבעל גט שלא מדעתו דהיינו בעל כרחו ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף כא:

גמ' והוא ששייר מקום התורף כו'. נ"ב והא דקאמר חתמו פירוש גמרו כמו תורה חתומה ניתנה תוס' לעיל פרק קמא (דף ג') בד"ה דתנן אין כותבין במחובר כו':

תוס' בד"ה יצא כו' ויותר נחשב מחובר גט בקלף גדול מחיבור כו' כצ"ל:

דף כב:

תוס' בד"ה והא כו' דאילו חרש וקטן כו' דסלקא דעתיה כו' כצ"ל:

דף כג.

גמ' אמר רבי אבא כאן הודיעך כו'. נ"ב כמו כאן שנה רבי:

דף כג:

רש"י בד"ה לאו משום כו' דתרומה מכן תרימו כו' כצ"ל:

דף כד.

תוס' בד"ה וכי מטית כו' רב ספרא ורבי חנינא כו' כצ"ל:

דף כד:

גמ' וסיפא למה לי כו' והא אמרינן ולא כו' כצ"ל. ונ"ב והא אמרינן כו' פירוש אע"ג דלא דמי לגמרי דהתם יכול לומר אני לא לויתי אלא חבירי לוה ממך והכא ליכא למימר הכי אכתי איכא למימר חבירי נתן לך שעיניו נתן בך ולהוציא ממני נתכוון עכ"ל ר"ן:
רש"י בד"ה והא אמרי' במתני' כו' לנפילה מיד מודו כצ"ל:

דף כה.

רש"י בד"ה לקוחות הן כו' והדר שקלי כו' נ"ב פי' חולקים עתה מחדש כמו שחלקו מתחלה ובסמ"ג כתב שזה נותן חלקו לאחיו ונוטל חלק השני ע"ש:
בד"ה אמר אביי כו' מתמה אביי בר"י כו' דתלי המתנה כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה ומיחל כו' דקתני וקדש עליו היום נמחק. ונ"ב טעות הוא וכן בתוס' מדוייקים מצאתי שאינו עיין מה שהגהתי בפרק בכל מערבין בדף לז:
בד"ה דברי רבי מאיר כו' ועוד דאי הוה משני כו' נ"ב זה התירוץ לא שייך לפירוש ר"י דלעיל דמחלק בין גט לשאר ברירה משום דכתיב וכתב לה ודו"ק וכן משמע להדיא בתוס' בפרק מרובה:
בד"ה רבי יהודה כו' או לא יעלה סלע כו' נ"ב והא דפריך מרבי יהודה נ"ל דלא קשה מידי דבודאי רב משרשיא לא ס"ל לחלק ומש"ה פריך מרבי יהודה וה"ה לרבי יוסי דבחד גונא קשה מתרוייהו ומש"ה פריך אח"כ איהו גופא מר"ש כלומר שאף אם תרצה לחלק בין דבר שסופו עומד להתברר כו' ומ"מ קשה מרבי שמעון ורבא שהשיבו לו דר"ש סבר יש ברירה מתרץ נמי רבי יהודה סבר ברירה כמו רבי שמעון וטעמייהו משום בקיעת הנוד ואף רבי יוסי אי הוה מצי לשנויי הכי הוה משני אלא שרבי יוסי מוכרחים אנו לומר דלא ס"ל ברירה כדאיתא בפרק בכל מערבין גבי לא חילל כו' וטעמיה שאוסר משום ברירה ולא משום בקיעת הנוד לחוד והא דקתני טעמא דמשום בקיעת הנוד הוא לרבי שמעון ולר' יהודה ודו"ק (עיין במהרש"א):
בסה"ד חוזר בו מסברא ראשונה נ"ב פי' התלמוד חוזר ממה שאמר המתלקט כו' כדלעיל:

דף כו.

רש"י בד"ה אימא ר"מ כו' ורוב גיטין חתומין הם הס"ד ואח"כ מה"ד האי נמי איכא לאוקמי כו' אפי' לר"א כו':

תוס' בד"ה התם כו' ועוד דהתם נמי כו'. נ"ב פירוש אפילו את"ל דגרסינן רבא מכל מקום לא קשה אסוגיא דהכא דהא בסוף המסקנא דהתם מסיק נמי טעמא כי הכא:

דף כז.

תוס' בד"ה הא אמר כו' אלא ודאי בשלא כו'. נ"ב ואע"פ שמפרשים התוס' לקמן דיחזיר לה דקאמר היינו בעדים ועכשיו היא מגורשת ואינה לראיה וא"כ יש שפיר לחלק בין לאלתר בין לזמן מרובה דשמא מאחר נפל ואינה לשמה י"ל דמ"מ מאחר שתנא בזמן שהבעל מודה דהוי פירושו שכבר גירשה ומה תועלת יש לפי דבריו שמודה שגירשה אם לא שהוא יאמר כבר גרשתיה ואינה אלא לראיה רק שהב"ד אינם מאמינים לו וא"כ לפי דבריו שרוצה שיאמינו לו איירי אפי' לזמן מרובה דהא אין חילוק ביניהם ודו"ק. (עיין במהרש"א):

בד"ה כאן כו' של יוסף בן שמעון אחר כו'. נ"ב והתוס' דהכא לא ס"ל הך חילוקא דלקמן דלא חיישינן שישקר במזיד אלא שיסבור שהוא שלו ולא יעלה על לבו שמאחר נפל כו' א"כ לפי זה לא קשה מידי מאחר דבודאי ממנו נפל שהרי אינו משקר לא חיישינן שגם אחר אבד כאן ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף כז:

רש"י בד"ה מעולם לא חתמנו אלא לאיש זה כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה מעולם כו' לומר שהוא שלו יותר כו'. נ"ב התוס' דהכא לא ס"ל הך שינויא דלעיל דאיירי דאיכא עדים שנפל גט מזה הבעל ועדיו חתומין כמו על זה דא"כ לא צריכין אנו לנאמנותו מאחר דהני סהדי אמרי שמעולם לא חתמו אלא על גט אחד אם כן בודאי ממנו נפל ודו"ק. (עיין במהרש"א):

שם ולא מהדרינן ליה בטביעת עין כו' כצ"ל:

שם ולפי זה כו' צ"ל כו'. נ"ב אבל בלא פרש"י נהי דראו חתימת העדים והכירו שהוא שלהם מ"מ שמא הוא של אחר והגט שאבד הבעל היה שמא כשמא ועדים כעדים ולא היה דומה לאותה חתימה וק"ל:

בד"ה שתעבור שיירא וכו' כמו כלבא ליכול שירותא כצ"ל. ונ"ב ותימה למה לא הביא כדומה ממש המשרה אשתו ע"י שליש כו':

דף כח.

רש"י בד"ה שמא מת כו' למיתתו לשמא ימות כו' הד"א:

דף כח:

רש"י בד"ה חומרי כו' מתים בת כהן כו' הד"א:
תוס' בד"ה והא בעי כו' שמביאין קרבן א' מספק כו'. נ"ב דמוטב שיביאו הקרבן שחייבים בודאי משלא יקריבו כלל אבל הכא אם יקריבו מספק אפילו הם שנים יקריבו קרבן אחד שהוא בודאי מותר פסח ואינה על הספק ועושין קרבן ודאי שלא כתיקונן ועוברים על מצות סמיכה ודו"ק:
בא"ד מדדרשינן בתורת כהנים ואיש כי יטהר מזובו ולא מנגעו כו' כצ"ל. ונ"ב נ"ל לפרש אפי' לא פסק נגעו מ"מ יביא קרבנו מחמת זיבה ודו"ק:

דף כט.

רש"י בד"ה זו אפי' כו' השאילה לו כו' ונמצא זה כו' כצ"ל. תוס' בד"ה היכא דנפקא כו' אירי בחלה השליח הראשון כו'. נ"ב פי' ופגעה בשליח שני ונתנה לו ודו"ק אבל באשר"י כתב לפירוש ריב"א דלקמן דנפקא לאפיה דשליח ראשון ויהבא ליה החפץ והדר שקלה גיטא משליח שני ע"ש (עיין במהרש"א):

דף כט:

תוס' בד"ה שקול כו' והב ליה זוזי כו' הב ליה זוזי ושקיל כו' כצ"ל:

דף ל.

רש"י בד"ה להוי גיטא כו' ומסר לה גט כו' כצ"ל:
בד"ה עשו כו' ובבכורות כו'. נ"ב בסוף פרק ב':

דף ל:

גמ' העשיר העני כו'. נ"ב סיום דברייתא דלעיל:
שם תרומתכם כדגן מן הגרן וגו' כצ"ל:

רש"י בד"ה אין חושש כו' לוי עשאו לוי זה תרומת מעשר כו' לפי חשבונו חיישינן כו' הדמים עשאו כו' הד"א:

דף לא.

תוס' בד"ה ובשעת כו' נראה לר"י כלשון ראשון שפירש כו' כצ"ל:

דף לא:

רש"י בד"ה עדי סוראה הוא הדבר זה מבני כו' כצ"ל. ונ"ב עדי אלו כמו עדא אמרה זאת אומרת רש"י פרק השולח (דף מ"ה:)
תוס' בד"ה אנא כו' אלא רב נחמן סתם הוא רב נחמן בר יעקב כו'. נ"ב ול"נ להוכיח להדיא מפרק כל היד בנדה דף ט"ז גבי בעו מיניה דרב נחמן וסתות דרבנן כו' ע"ש:

דף לב.

רש"י בד"ה שופתה בית יד. נ"ב ובריש פרק הבונה פירש רש"י בענין אחר:
גמ' דמדאורייתא בטל גיטא כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה ולא שנא כו' באנפנא כו' וחתמי הד"א:

דף לב:

גמ' הלכתא כוותיה דרבי יוחנן דאמר חוזרת כו'. נ"ב פי' מאחר דחוזרת אף ע"פ שכבר קבלה הקדושין אלמא דאתי דבור ומבטל הקדושין מעיקרא וכאילו לא היו קדושין מעולם הכי נמי לימא גבי גט ודו"ק:
תוס' בד"ה התם כו' אין ראיה כדפירשנו בפרק ב' כו'. נ"ב דהתם איירי שחתמו שלא מדעתו כו':
תוס' בד"ה וחזר ר' כו' דמי טפי כו'. נ"ב ממה שנדמה למבטל בב"ד דלמא אלים ביטולא דבפני ב"ד דלא אמרינן מה כח ב"ד יפה שהרי על כרחך אלים ביטול בפני ב"ד שהרי שלא בפני בית דין כגון בפני אחד לרב נחמן או בפני שנים לרב ששת מודה ר' כו' כדלעיל ודו"ק:

דף לד.

תוס' בד"ה יתומין כו' דאמרי' זכרים יאכלו כו' כצ"ל. ונ"ב פי' לאפוקי כולן בנות אין כאן תקנה דשמא ימצא העובר זכר ויטול הכל והוא פוסל ואינו מאכיל וק"ל:

בד"ה ב"ד מעמידין כו' ועוד ה"מ שיש שדות כו'. נ"ב פי' ולא שיסלק בממון על ידי גוד או אגוד וק"ל:

בא"ד בתחלה כשתלקו השנים בלעדיו כו' כצ"ל:

בד"ה התם כו' אף ע"ג דרבי גופיה לא מפליג כו'. נ"ב הכי פי' אע"ג דלא מצינו בשום דוכתא שרבי מחלק בין ממון לאיסור לענין מה כח ב"ד יפה וא"כ נימא מאחר שחזר בו גבי שומת ב"ד ה"ה חזר נמי גבי בטלו כו' מ"מ רב נחמן מפליג אליבא דרבי וס"ל דאפי' רבי חזר בו בממונא לומר דאמרינן א"כ מה כח ב"ד יפה אפילו היכא שטעו מ"מ באיסורא לא אמרי' הכי ומש"ה שפיר פסק הלכה כרבי ויש רוצים להגיה במקום רבי רב נחמן וה"ק ואע"ג דרב נחמן גופיה לא מפליג בין איסורא לממונא ופי' כמו שפוסק באיסורא הלכה כרבי דלא אמרי' מה כח בית דין יפה ה"נ לא אמרי' בממונא שטעו מה כח בית דין יפה והיינו שפסק שם כחכמים וכמ"ש התוס' לקמן מ"מ רב נחמן אליבא דרבי מפליג וס"ל אף ע"פ שחזר בו בדיני ממון ואומר מה כח בית דין יפה אפילו במקום שטעו מ"מ באיסורא לא חזר והני דלעיל לא ס"ל כוותיה ואומרים ששוים הם ולא נהירא כלל חדא דאם כן ידעו הסוגיא שפסק התם כחכמים והיינו משום דטעו אם כן כל הסוגיא שמביאין אחר ועוד י"ל כו' לא הוה צריך הלא כבר ידעי כל החלוקים אלא שבתחלה בא לומר שאף רב נחמן ס"ל כרבי גבי ביטול אפילו אחר שחזר בו גבי שומת הדיינים מ"מ גבי ביטול לא חזר בו ובי"ל השני ס"ל דרבי שפיר חזר בו אלא שהוא פסק כחכמים וכרבי קודם שחזר בו ודי בכך וכל האריכות שכתבו אח"כ מסוגיא דכתובות כולו יתור הוא ועוד מאחר שרב נחמן לא ס"ל לחלק בין ממונא שטעה לאיסורא מנא ליה שר' מפליג ביניהם שמא כשחזר בו בממונא שטעו חזר נמי מאיסורא גבי ביטלו ועוד מנ"ל דרב נחמן לא מפליג בין איסורא לממונא שמא אף הוא מפליג וס"ל דאיסורא עדיף טפי מממונא אפי' אי הוה אמרינן אף בממונא שטעו מה כח בית דין יפה מ"מ באיסורא לא הוה אמרינן ומש"ה כשחזר בו רבי בממונא לומר מה כח ב"ד יפה באיסורא לא הדר אלא שרב נחמן ס"ל דאף בממונא שטעו לא אמרי' כח ב"ד כחכמים ולפי מה שפירשתי הכל מתיישב שפיר גם ריהטא דלישנא למעיין בו לא יתחוור אלא לפי מה שפירשתי. (עיין במהרש"א):

דף לד:

רש"י בד"ה וגובה כו' לא הות הדרה כו' כצ"ל:

דף לה.

גמ' אדרה בב"ד כו'. נ"ב פי' או אדרה או אשבעה קאמר כן פירש הרא"ש והר"ן ועיקר:
תוס' בד"ה לא היו כו' דשבועת שוא איכא כו'. נ"ב פירוש אף שפטור מלאו דשבועת בטוי מ"מ לאו דלא תשא את שם ה' אלהיך לשוא אינו פטור ואף לוקין עליו וכ"כ הסמ"ג להדיא וא"כ ממילא בשוגג נמי איכא עונש כמו שאר שוגגין שצריכין כפרה על זה אומר לקמן דלא דמי דנהי דאיכא עונש דשבועות שוא על המזיד אבל בשוגג פטור לגמרי כו'. (עיין במהרש"א):
בד"ה לא שנו כו' כדפירש הקונטרס בעצמו כו'. נ"ב שהרי שבועת אלמנה אינה מן התורה אלא שבועה מדרבנן ככל הבא ליפרע מנכסי יתומים כו' וק"ל ומה שפרש"י דבב"ד הוי שבועת התורה ה"ק שבועה שמשביעין בב"ד נקרא שבועת התורה:
בא"ד בין דאורייתא לדרבנן הס"ד ואח"כ הכל גליון עד סה"ד:
בד"ה ונודרת כו' להחזיק דבריו ודוקא שבועת הבאי כו' לא ינקה אבל נדרי הבאי ואפי' לא אמר כו' שרי בנדר ואין חילוק בין כל פירות ובין חד פירא כו' כצ"ל. ונ"ב פי' באותו פירא שנדר בו שהרי אין דעתו כו':
בא"ד וא"ת כו' צ"ל ואתא רב אחא ושבשיה כו'. ונ"ב פי' השיאו לדבר:
בא"ד ושרקיה טינא כו'. נ"ב פי' שלא יכול ללבוש בגדים שהוא הנאת העולם והביאו לרב חסדא שיתיר לו נדרו:

דף לה:

תוס' בד"ה אבל נשאת כו' קודם שיאמר קיים ליכי כו'. נ"ב א"נ שמא ישאל אחר כך על הקיום ואח"כ יפר לה אשר"י:
בד"ה ליחוש כו' וי"ל דבדיעבד כו'. נ"ב ואין להקשות א"כ דלמא משום הא פריך דוקא לרב הונא ולא אמתני' דאיכא למימר שלא יכול להפר בלא יתומין כלל אפי' דיעבד אבל לרב הונא דאמר בעל יכול להפר דיעבד קשה דמש"ה כתבו התום' ותדע כו' כלומר בלא רב הונא ידעינן ודו"ק:
בסה"ד מפני בושה ליכא. נ"ב ור"ת פירש דלא אמרו אין מתירין אלא בנדר שנדר מחמת טובה שעשה לו מי שנדר לו דומיא דמשה דנתן לו יתרו את צפורה בתו מחמת נדרו וכן צדקיהו שהיה מסור ביד נבוכדנצר להריגה וניצל ממנו מחמת נדרו אבל מי שנדר מדעתו שלא קבל טובה ממנו מתירין שלא בפניו וכן מוכיח בסוטה פרק אלו נאמרין דקאמר ליה יוסף לפרעה אבי השביעני לאמר ואמר לו פרעה אתשיל אשבועתך אלמא

יכול היה להתירו שלא בפני יעקב. ונ"ב נ"ל שזה חסר מן התוס' והרא"ש והרשב"א והר"ן כולן הביאוהו ובתוס' דנדרים כתוב שר"ת כך פירש בגיטין:
בד"ה קסבר כו' ידור הנאה ור' יהושע כו'. נ"ב פי' ידור שלא יחזירנה לעולם דשמא משום ערמה מגרש לה שתגבה כתובתה מן הקדש ויחזירנה:

דף לו:

גמ' השרים והזקנים יחרם כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה וגו' כו' כצ"ל:
רש"י בד"ה יחרם כל רכושו כצ"ל:

דף לז.

רש"י בד"ה אלא על כו' כדקתני לקמיה. נ"ב סוף פ' כל הגט (דף ל"א:)
תוס' בד"ה אלא מעתה כו' ויש לו משכון בידו כו'. נ"ב לאו דוקא אלא כלומר פקדון יש לו משלו בידו או שבא כלי משלו בידו בשכירות וק"ל. (עיין במהרש"א):
בד"ה שאני משכון כו'. קני לגמרי כו'. נ"ב פי' במה קני לגמרי הלא אינה שלו אלא שחייב באחריות ולכן כתב הלא אפי' במקבל פקדון חשוב כשלו מאחר שקיבל עליו אחריות וק"ל:

דף לז:

בא"ד דלא חשיב מצוי ביד ישראל כו'. נ"ב ומ"מ משום האי טעמא לחודא דאינו מצוי אינו פוטרו מבל יראה מאחר שהוא שלו ממש אי לאו דאפקעה עובד כוכבים בשיעבודיה אי הוה קניה נמי מישראל ודו"ק:
בא"ד אלא כשומר שכר כו'. נ"ב פירוש דוקא בשלא בשעת הלואתו ודו"ק:

דף לח.

רש"י בד"ה טיהרו כו' את ארץ סיחון כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה ואינהו סבור כו' וסברי כרבא דלעיל (כו'.) נ"ב ואין להקשות א"כ איך שלחו ליה את אפילו כרבנן סבירא לך אנן לשם אמהתא פרקינן לה הא הוי שלהן אליבא דרבנן ואין מסתבר שהיו באים ליתן לו במתנה כדלקמן ולא קשה מידי כי הם סוברים כרשב"ג ואינה שלהם ולא הוי שולחים לו כך אלא שלא יסבור שפדאוה לשום בת חורין ואז אסור לו להשתעבד בה על כן שלחו שפדאוה לשם עבדות ודו"ק. (עיין במהרש"א):

בד"ה המפקיר עבדו כו' לימא ליה באפי תרי כו'. נ"ב לאו דוקא אלא נקטי התוס' לישנא דקדושין שהקשה המקשן ואם תתרץ שגופו קנוי לו מ"מ איכא להקשות יפקירנו כמ"ש התוס' ודו"ק:
בד"ה כל המשחרר כו' דכופין את רבו כו'. נ"ב פי' שהזכר מצווה על פריה ורביה וק"ל:

דף לח:

גמ' שלא הקדיש אלא דמיו כו'. נ"ב הכא לא שייך לומר דאמר לדמי א"כ מהו שלא הקדיש אלא דמיו פשיטא דהא להדיא לדמי קאמר:
רש"י בד"ה אך כל צ"ל מאדם אך כל כו':

דף לט.

גמ' אין אדם מוציא דבריו לבטלה כו'. נ"ב ולעיל לא שייך לשנויי דאתי' כר"מ דאין אדם מוציא דבריו לבטלה דא"כ לא הוי אלא קדוש לדמיו והוי הדרא קושיא לדוכתא א"כ גזברים מאי עבידתיהו כו' ודו"ק:
תוס' בד"ה אלמה כו' מרבנן ואבא שאול דאיהו מוקי כו' כצ"ל. נ"ב אבל רבי אבא דפריך לעולא לא בעי לאוקמי רבי יוחנן כתנאי אלא כדברי הכל רק סתמא דתלמודא דמקשה לאמימר ולא אקשה לשמואל משום דאתיא כתנאי:

דף לט:

תוס' בד"ה משום כו' דאתקין מיומא כו' כצ"ל:

דף מ.

גמ' והלכתא כרבינא ההוא עבדא כו' כצ"ל. ונ"ב ס"א:
שם כן יעשה לו גמולו כו' כצ"ל. רש"י בד"ה כל כך כו' מקודשת שטר כו' הד"א:
בד"ה ר"מ סבר כו' והתקדשי בו שמניח תפילין בפני רבו כו' כצ"ל והד"א:
בד"ה דיסקרתא קריה כצ"ל. ונ"ב פירוש אין זה שם העיר אלא לשון עיר וקריא הוא:
תוס' בד"ה משום דהוה כו' אבל הכא למ"ד כו'. נ"ב פי' לא שייך הכא לומר לשופרא דקניינא עבדינן בכליו של קונה דהא למ"ד בכליו של מקנה לא ס"ל כלל דמהני בכליו של קונה ודו"ק:

דף מ:

גמ' לפלוני נתונה לפלוני כו' בשטר תנו רבנן האומר כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה הודאת כו' מי אוכל פירות כו'. נ"ב והוי כאילו אמר לא שנו שהודאת בעל דין כמאה עדים דמי והנותן אוכל הפירות אלא באבא אבל לא בברא כו' ודו"ק ולישנא מי אוכל פירות ה"ק כמאן אמרו שהודאת המקבל הודאה והנותן אוכל פירות כו' ודו"ק. (עיין במהרש"א):
בד"ה הקדש כו' מידי שיעבוד דניזק כו'. נ"ב ותימה הוא הלא לרבי ישמעאל יכול לסלקו בזוזי דאמר יושם השור בב"ד דהוה כב"ח דמסלק בזוזי וכן פירשו התוס' להדיא ועוד הלא פירשו התוס' להדיא לשם דהקדישו מוקדש איירי דוקא בבעל מום שאינו ראוי למזבח אי נמי בשור תם וכגון שהקדישו לבדק הבית וכדאמרינן בעלמא המקדיש תמימים לבדק הבית מה שעשה עשוי אבל הקדיש שור תם הראוי למזבח מפקיע והיינו ממש איפכא מהכא וצ"ל דבודאי התוס' דהכא ס"ל דלרבי ישמעאל לא יכול לסלקו בזוזי דהא פריך לשם מאי בינייהו כו' ומשני כו' ולא אמר דיכול לסלקו בזוזי איכא בינייהו אף שהתוס' פירשו לשם דהוי מצי למימר אלא דחדא מנייהו נקט התוס' דהכא לא ס"ל הכי ומשום הכי כתבו דאיירי אפי' בהקדישו למזבח ודו"ק. (עיין במהרש"א):
בא"ד דאלמוה רבנן כו'. נ"ב פי' לענין שאין הקונם חל על מעשה ידיה עד אחר מיתה או עד אחר גירושין דאז הוא חל למפרע מכח דינא דקונם מפקיע מידי שיעבוד וק"ל:

דף מא.

רש"י במתני' ד"ה מי שחציו עבד וחציו בן חורין כגון שהיו שני אחין או שני שותפין ושחרר אחד את חלקו בפי' של מסכת עדיות והיינו כדלקמן:
תוס' בד"ה הקדש כו' לסלקה בזוזי דהדין עמה כו'. נ"ב פי' שהאי אצטלא הוא מהשום שהכניסה לו וא"כ הדין עמה שאם תרצה לוקחת את שלה ולומר שלי אני נוטל אף שהוא ביוקר נותנין לה ואם אינה רוצה בכך יתנו לה דבר השוה ולא כפי מה ששמאתה בכתובתה שהוסיפו עליו בשומא שליש או יותר וק"ל:
בד"ה אשה אינה וכו' כרבנן דאמרי הכא כו'. נ"ב אינו כן בירושלמי אלא הכי הוא נוסחו במאי פליגי כשמכרו לעולם או לשעה אי תימא כשמכרו לעולם פליגי אבל לשעה ד"ה מכורים ואי תימא כשמכרו לשעה פליגי אבל לא מכרו לשעה דברי הכל אינן מכורים נשמעיניה מן הדא העושה שדהו אפותיקי לאשה בכתובתה ולבעל חוב בחובו ומכרו הרי זו מכורה והלוקח יחוש לעצמו רבן שמעון בן גמליאל אומר אינה מכורה שלא עלתה

על דעתו שתהא אשה מחזרת על ב"ד אמרינן אתיא דרבי אליעזר כרבנן ור"י כרבן שמעון בן גמליאל הוי כו' וכן הביאו הרי"ף וכן הרא"ש בפרק אלמנה לכ"ג וכן הרשב"א ועיקר ודעת המפרשים ז"ל שלא הביאו רי"ף ז"ל כאן אלא ללמוד ממנו דפלוגתייהו דרבנן ורבן שמעון בן גמליאל הכא כשמכרה לאותו שדה שעשה אפותיקי הוא וסתם הירושלמי כמו שהוא שם אבל מה שאמרו בו אבל אי לא מכרו לשעה ד"ה אינן מכורין אינו ענין לכאן כלל אלא במוכר נכסי צאן ברזל אבל בעושה שדהו אפותיקי אפילו מכרן לעולם מכורין אלא אם כן לא ימצא ב"ח שאר נכסים דבכה"ג גובה מהם אבל הרמב"ם ז"ל כתבה לזו בפי"ח מהלכות מלוה ולוה וע"כ מפרש הירושלמי שלכך אמרו שאף על פי שאם יש שם נכסים בני חורין גובה מהן אף על פי כן יפה כח דאפותיקי בשני דברים האחד שאם מכר לוה שאר נכסים אחרי שמכר זה מלוה טורף זו של אפותיקי וכן פי' רבינו אפרים ז"ל וזהו שאמר בירושלמי והלוקח יחוש לעצמו דמשמע שיותר יש לו לחוש ללוקח בשביל האפותיקי משאר מלוה ועל דרך זה גם כן כשמכרו מכר עולם אינו מכור לפי שהיה לו לפרש שהוא משועבד באפותיקי כדי שאם ימכור שאר נכסים שיגבה ב"ח מזו ולפיכך אינה מכורה כלל אלא אא"כ מכרה בפירוש עד זמן גביית החוב בלבד והראב"ד ז"ל כתב עליו לא הבין ולא הבחין דרך הירושלמי אשר מצא על זו המימרא ר"ן:

דף מא:

גמ' תיובתא בשטר הוא דפליגי כו' ונמחק נימא. ונ"ב נ"ל דל"ג ומ"ה פרש"י הדר פריך ודו"ק:

תוס' בד"ה לא תוהו כו' וכן משמע קצת בירושלמי כו'. נ"ב פי' דעבד לא מחייב אפריה ורביה אבל מה ששייך בעבד לב"ה לא תוהו בראה כו' איתא לשם בהדיא דמחייב עבד אפריה ורביה ודו"ק:

דף מב.

גמ' חצי והא מדקתני כו' מריבויא שבהן טעמא דאמר הכי הא כו' ליורשיו ואמאי ה"נ כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה בעבד של כו' חלקו כמו כו'. נ"ב פי' ר"א איירי במוכר עבדו ע"מ שישמשנו ל' יום כדלקמן ודו"ק:

בא"ד חצי עבד וחצי בן חורין. נ"ב ואין להקשות איך אשכחן חצי עבד כו' מאחר דבשותפים ל"ל לפי הס"ד דהשתא שאינו יכול לשחרר חלקו י"ל דסבר כר' דיכול לשחרר חצי מתחלה וק"ל:

בא"ד אין יוצאין בראשי אברים כו'. נ"ב פי' אליבא דר"א וק"ל:

בא"ד וא"ת והא אמימר גופי' כו'. רב פי' דמתחלה היינו מבינים דאדרבה דוקא חצי עבד אינו יוצא בשן ועין והוא הדין שלא יכול לשחרר מאחר שאינו מיוחד לו כולו שהרי חציו השני נסתלק ממנו לגמרי בגוף ופירות אבל מפקיר עבדו הרי עדיין הגוף שלו שהרי בכל איסור עבדות לא נסתלק ממנו אבל השתא דאמרינן דלא ממעטינן מעבדו המיוחד לו אלא היכא שאינו שלו בגוף ופירות ומשום הכי למשנה אחרונה חצי עבד וחצי בן חורין אינו יוצא בשן ועין מאחר שאין לו עליו פירות אלא שם עבדות א"כ קשה הא דאמימר כו' וק"ל. אבל הא קשה לי למה הקשו התוס' מאמימר תיפוק ליה מיניה וביה למשנה אחרונה איך כופין אותו לשחרר כולו הלא כבר אין עליו פירות ואינו יכול לשחררו כמו שאינו יוצא בשן ועין וראיתי למפרש אחד שכתב כמו שמתורץ הא דאמימר מאחר שאין עליו ממון אלא איסור יכול לשחררו בשטר ואינו דומה לשן ועין דדוקא בתחלת הקושיא שהקשו התוס' משני שותפין דהוי נמי ממון ואיסורא א"כ אין חילוק בשטר לשן ועין וק"ל (עיין במהרש"א). וליתא לדבריו כלל חדא מאחר שתירצו התוס' דחצי עבד וחצי בן חורין דהתם אתא למשנה אחרונה תקשה מיניה וביה איך יכול להיות מיושב למשנה אחרונה הלא א"א לשחררו לכן נראה דלא קשה מידי דמי הפקיעו ממנו מעשה ידיו החכמים הם הפקיעו והם תקנו שישחררו ואי לאו תקנתא דישחררו אשתכח דשפיר חצי הגוף שלו והם עשו שיפקיע הכל ממנו וישחררו אבל מכל מקום בשן ועין אינו יוצא קודם ששיחררו מאחר שהפקיעו חכמים מרבו לענין מעשה ידיו שוב אינו יוצא בדבר אחר שאינו תולה בהפקעתו ודו"ק ותדע דהכי הוא דאל"כ למה אינם מתרצים התוס' הא דחצי עבד כו' איירי כגון שנתן לו כל דמיו ואינו מעוכב אלא גט שחרור כמו שתירצו התוס' בפרק החובל אלא שהתוס' דהכא רצו לתרץ הכא דלא תצטרך לחלק בין שטר לשן ועין עד דאקשי' מאמימר ומוכרחינן לחלק אליביה הכי ואי הוה מתרצין דאיירי שנתן כל דמיו אה כן הוי קשה סוף סוף למשנה אחרונה איך יכול לשחררו הא כבר נסתלק ממנו למעשה ידיו ומשנה אחרונה משמע דבכל ענין כופין אותו לשחררו ומשום הכי מתרצין דאין הכי נמי דאיירי אליביה דמשנה אחרונה ולא איירי כלל בנתן לו דמיו ולא שכיחא אבל בפרק החובל לא הזכירו האי קושיא דאמימר וחילוק דשער משום הכי שייך שפיר האי תירוצא ודו"ק היטב:

בד"ה הא דאמר כו' ואין לו בהם כלום. נ"ב פי' מכל שכן בחצאין דלא קנו זה אחר זה לאו משום דלא חזי למיקני מכח הראשון דהא אפילו הראשון נמי לא קני משום דשייר אם כן בבת אחת דליכא שיור קנו וק"ל:

דף מב:

תוס' בד"ה מעוכב כו' וחציו בן חורין. נ"ב תימה ואיך יאכל בתרומה החצי בן חורין אפי' למשנה ראשונה אלא בעל כרחו איירי במעוכב גט שיחרור ע"י הפקר והארכתי בספרי ע"ש. (עיין במהרש"א):

דף מג.

תוס' בד"ה את"ל כו' והוה מצי למימר איפכא כו'. נ"ב פי' ואז כשיאמר את"ל חצייך מקודשת לי מקודשת הוי כאילו אמר וכל שכן כשאמר התקדשי לחציי דאז מקודשת וכן כשיאמר אם תמצי לומר התקדשי לחציי אינה מקודשת הוי כאילו אמר וכל שכן כשאמר חצייך מקודשת לי כו' ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף מג:

תוס' בד"ה אבל אם כו' דאי לאלתר חייל השיחרור כו'. נ"ב פי' מיד כשבא ליד עובד כוכבים ואם כן בא הפקעת ממון ואיסור כאחת זה אינו דאם כן היכי מזבין ליה כו' ומדברי ר"ג משמע דשרי כה"ג ואין כופין אותו יותר ודו"ק:

בא"ד דקנו ליה לקנס ולולדות כו'. נ"ב ותימה לפ"ז א"כ לעיל בעובדא דסקרתא דא"ל רבינא אהדרו אבני מרוותא קמאי דלכתוב גיטא דחירותא ואקשו רבנן לרבינא מהא דמרימר המפקיר עבדו ומת דאין לו תקנה לימא שאני התה דמכרו לעובד כוכבים דלא קנו אלא למעשה ידיהם כו' ונראה דהתם הוי לאחר יאוש ונתייאשו המוכריה ויורשיהם מינייהו והא ראיה שבני המוכרים לא תבעו אותה אלא אמר להם שהם ישתדלו לבקש בני מוכרים. (עיין במהרש"א):

דף מד.

גמ' לישראל מומר לכותי מהו כו' כצ"ל:

דף מד:

רש"י בד"ה יוצא כו' לסוריא ופריך כו' לסוריא מכרו רבו כו'. נ"ב פי' מכרו בלא וי"ו ולבתר הך תירוצא ומכרו בוי"ו ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף מה:

רש"י בד"ה ישראל צ"ל ישרף כו':

בד"ה מסור צ"ל מוסר:

תוס' בד"ה עד שיעבדם כו' משמע דבעינן כו'. נ"ב פי' שהרי אותה אודרא מש"ה קלינן שאינה ראויה שוב לציצית לפי שלא נצטבעו לשמן וק"ל:

דף מו.

תוס' בד"ה אי כו' כמו שטר כו'. נ"ב לאו דוקא דמכח גילוי דעת מהני דהא התם אפילו גילוי דעת ליכא גבי מברחתא אלא אומדנא בעלמא הוא וכדפי' התוס' התם להדיא ואם כן בע"כ מכח כ"ש דייקי התוס' דהתם אפילו בלא גילוי דעת מהני מכ"ש דמהני גילוי הדעת לחוד וק"ל:

בא"ד דבעי תנאי כפול כו'. נ"ב פי' גבי איילונית דלקמן שאמר משום איילונית אני מוציאך ולא כפל למילתא שיפרש דבריו ויאמר אם לא היה זה הדבר כך לא הייתי מוציאך ואם כן מאחר דלית ליה לר"מ מכלל הן אתה שומע לאו אפילו לעז ליכא והכא דחייש רבי מאיר ללעז היינו שכפל דבריו שאמר משום שם רע אני מוציאך או משום הנדר ואם לא הוה זה לא הייתי מוציאך חיישינן ללעז כן מצאתי בחדושים שפירש כן דברי התוס':

בד"ה רב נחמן כו' נראה דעל דעת כו'. נ"ב האי נראה דקאמר הוא כמו לכאורה נראה כו' וכן מוכח באשר"י ותוס' דפרק שבועת הדיינים ע"ש ודו"ק:

בא"ד ונראה דלא כו'. נ"ב ותימה הלא מסיק לשם להדיא במסקנא דמשום הכי אמר משה רבינו ע"ה הכי כדי שלא יהא להם הפרה ומשום הכי פרש"י שהוא נדר על דעת רבים שאין לו התרה ונראה שהתוס' דהכא מפרשים מה שאומר שם כדי שלא יהא להם הפרה ר"ל להפר הענין בהערמה כעין שנויא דמשני לעיל מיניה התם משום קניא דרבא וכן כתב הסמ"ג והשתא ניחא דקאמר התם כדי שלא יהא להם הפרה ולא קאמר כדי שלא יהא להם התרה וק"ל אבל התוס' דהתם מפרשים בענין אחר. (עיין במהרש"א):

דף מו:

רש"י בד"ה והכא כו' אלא הוי יודעת כו'. נ"ב אבל לדעת התוס' אינה כן דא"כ הוי כפליה למילתיה ואיכא לעז אלא אפילו לא כפליה כדפירשו התוס' לעיל:

תוס' בד"ה המוציא כו' תתייבם ממ"נ כו'. נ"ב ומקרא לא מצי לאקשויי אמאי ממעט איילונית דשמא איירי (בה) בהכיר בה א"נ קרא אינו ממעט שלא יכול ליבמה אלא ממעט שלא ייבם אותה ויפטור צרתה ודו"ק:

בד"ה אומר לה כו' דהשתא הוא דברית כו'. נ"ב כך הוא מסקנת רב פפא לשם דמש"ה אין לה כתובה ולא משום שתיקותך יפה מדבורך וק"ל:

דף מז.

תוס' בד"ה אמר רבה כו' ונותן לו ודחי לה כו' כצ"ל. ורב פי' מעשר בתחלה כל התבואה ואחר כך נותן לעובד כוכבים חלקו והוא מפסיד שהרי עישר מחלקו על של עובד כוכבים וק"ל:

דף מז:

גמ' כיון דחזי דקא מוקרי וזבני כו'. רב עיין בפירוש הרמב"ם במשנה:

תוס' בד"ה בצרן ושיגרן כו'. נ"ב פירוש רבינו שמואל בפרק הספינה בצרן הבעל ושגרן ביד שליח ואם בצרן והביאן כו' כצ"ל:

בא"ד דחשיבי לבצירה לקיחה כו'. נ"ב פי' שמפרש ולקחתם דקרא היינו בצירה כלומר שתהא כו':

דף מח.

תוס' בד"ה אי לאו כו' דמוכר בעין רעה כו'. נ"ב אל תשגיח בהאי לישנא אף שבתוס' מדויקים מצאתי כן וכן באשר"י פרק בית כור וכן בנדרים כתב הרא"ש כהאי לישנא האחין שחלקו אין להן דרך זה על זה משום דמוכר בעין רעה הוא מוכר וכן בכל הספרים שראיתי לא מצאתי רק בהאי לישנא בעין רעה הוא מוכר ומה אעשה שבודאי טעות הוא אלא מוכר בעין יפה הוא מוכר ולא שייר דרך לעצמו מש"ה אין להם דרך זה על זה כאשר איתא להדיא בשמעתא דהתם וכן מוכח במיימוני רק בפי' הר"ן בפרק בית כור כתב בהא לישנא דיש להן דרך זה על זה משום דמוכר בעין רעה מוכר עכ"ל וזה אמת שכך הסוגיא התם אליבא דרב דפסק להיפך. והר"ן רצה לדקדק מרב על כן כתב כהאי

לישנא אבל האשר"י ורבינו תם שכתבו דהא פסקינן אין להם דרך זה על זה כו' והיינו כשמואל דפסק תלמודא כוותיה והוא סבר כר"ע דמוכר בעין יפה מוכר א"כ ע"כ טעות הוא נ"ל. (עיין במהרש"א):

באה"ד לרבא לא ס"ל הכי כו'. נ"ב אבל אין ראיה מדאמר רבא הלכתא כרבי יוחנן בר מתלת כו' דהא חד מתלת הוא הא דריש לקיש דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי גבי הכותב לבנו כו' ושמא האי נמי בכלל וק"ל:

דף מח:

רש"י בד"ה אין מוציאין כו' או טייבה כו'. נ"ב לעיל (דף מה ע"א):

בד"ה מפני תיקון העולם. נ"ב או שדברי רש"י מאוחרים הם וראוי הוא להיות מקומם קודם והמוצא מציאה או לא גרס מפני תיקון עולם קמא אבל בכל הספרים גרסינן תרוייהו נ"ל:

תוס' בד"ה וכתובת אשה כו' משום חינא כו'. נ"ב האי חינא דקאמר היינו לפרש"י שפי' חינא לקמן כדי שימצאו האנשים חן בעיני הנשים וינשאו להם ואף שהתוס' מפרשים לקמן איפכא כדי שימצאו הנשים חן בעיני האנשים מ"מ הכא לפום רהיטא תפסי לישנא דרש"י שפירש חינא הוא ההיפך ממה שאמרו יותר משאיש רוצה לישא כו' כי בודאי התנא נשמר מזה הקסלקא דעתא דלא תימא איפכא כו' אבל החינא דלקמן שהוא כדי שימצאו הנשים חינא כו' מזה לא נשמר התנא ולא ס"ל כלל ודו"ק היטב:

דף מט.

תוס' בד"ה שור רעהו כו' וי"ל דאי לאו דאשכחן כו'. נ"ב פי' כך הוא סברת רבנן דדרשי רעהו לפטור אבל רבי שמעון בן מנסיא סבר דשפיר ילפינן מכי יאכל פרט למזיק ומשום הכי אייתר רעהו לחיובי להקדש בנזקי שור נזק שלם וכן מוכח מהתוס' בדבור הסמוך דאף לר"ש בן מנסיא דרשינן כי יאכל פרט למזיק ודו"ק:

דף נ:

גמ' אב"א אפילו מתנה ולא קשיא כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה תנו כו' אפילו בלא אחריות נמי כו' כצ"ל:

דף נא.

גמ' א"ר יצחק שני כיסין כו'. נ"ב שמועה זו רבו פירושיה ועיקרן של דברים דהא דרבי יצחק כשהלה טוען ברי דהא במתני' לא פטר ליה אלא מפני תיקון עולם אלמא שמדינא חיובי מחייב לישבע וכיון שכן א"א לפרש שזה מחזר אחר אבידתו ונותן סימניה והלה משיבו אני מצאתיה וכיס אחד היה או שור אחד היה כמו שפירשו מקצת המפרשים שאם אתה אומר כן לא היה זה חייב מן הדין לישבע ולא היה רבי יצחק גם כן מחייבו שבועת מודה מקצת דאדרבה זה פטור לגמרי משום מיגו דאי בעי שתיק ומיגו דאורייתא הוא כדילפינן ליה מדכתיב את בתי נתתי לאיש הזה ותנן מודה רבי יהושע באומר לחבירו שדה זו של אביך היתה ולקחתיה ממנו נאמן וכ"ש זה שהוא משיב אבידה שהוא אומר שיש בידו א' מהן וכן א"א לפרש בשזה טענו ברי גמור כלומר אני ראיתיה מגביה שתיהן או מושך בב' שוורים דאם כן אפילו בשוורים נמי היה מחייבו רבי יצחק שבועה כבשני כיסין ועוד דלא הוה אתי לה בטענה דכיסין לא מנתחי ולא הוה נקט לה נמי בכיסין קשורין אלא ברי גמור היא וחייב עליה ולא תקנו בזו והכי איתא בירושלמי כו' אלא הכא הכי פירושו כגון שאמר לו עומד הייתי בראש גגי וראיתיך מושך שורין ושני שוורין קשורין היו כיון שמשכת את האחד חזקה גם את השני משכת ודכוותה גבי כיסין באומר לו ראיתיך מגביה אבל איני יודע כמה. ומשוה הכי לגבי כיסין חשבינן ליה כטענת ברי לישבע עליה דכיון שהוא ברי באחד מהן גם בשני חושבין אנו אותו כברי דכיסין לא מנתחין אבל שוורין כיון דמנתחי מהדדי אע"פ שראה אותו מושך בשוורים כיון שלא ראה בבירור שמשך את שניהם לא חשבינן ליה כברי הילכך בכיהין היה לו לישבע אלא שמפני תיקון העולם פטרוה ורבי יצחק לית ליה מתני' וחייב בכיסין אבל בשוורים פטור משום דמנתחי ולא חשבינן ליה כברי. (עי' במהרש"א):

דף נא:

גמ' אמר רב בטוענו קטן כו'. נ"ב וזה קרוי טענת עצמו מאחר שלא טענו גדול ואפילו הכי נשבע מאחר שסוף סוף קא תבע ליה בטענת ברי וכל שכן כשטענו גדול והיינו כרבי יצחק וכן לפי המסקנא לרש"י אתי כר"י ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף נב.

גמ' ואחרים מוציאין אותו לחירות כו'. נ"ב הטעם מפורש בתוס' דף ל"ח בד"ה אין הגזברים כו':

שם אני להרוס ואתה לבנות כו'. נ"ב פי' לפי שממון עזבון אביהם היה בא באיסור או ע"י גזילה ושקר או ע"י רבית:
רש"י בד"ה דכל בי שימשי כו'. נ"ב סתם בי שמשי הוא ערב שבת כמו שפירש רש"י בכתובות דף ק"ג:
תוס' בד"ה יהבי יתמי זוזי כו' וי"ל דהתם קני בכסף כו'. נ"ב פי' עיקר קנינו בכסף ולא תמצא משיכה לגבוה לאפוקי הדיוט עיקר קנינו במשיכה אף שמדאורייתא נמי קונה בכסף לרבי יוחנן מכל מקום סתם קנינו להיות קונה ממש שלא יכול לחזור אינה אלא במשיכה ומכח התקנה כדי שלא יאמרו ולישנא מדאורייתא לאו דוקא קאמרי ודו"ק:

דף נב:

תוס' בד"ה דאתו למימר כו' מפני שהוא כנושא שכר כו' כצ"ל. ונ"ב פירוש ואינו חייב באונסים אלא בגניבה ואבידה וק"ל:

דף נג.

גמ' ולהא דתני אבוה דר' אבין כו'. נ"ב והא דמעיקרא לא גזרו על זה כמו על זה למאי דלא אסיק אדעתיה השתא טעמא דהפסד מועט איכא למימר מעשה אירע במטמא ובמנסך לכך גזרו עליהם בשעת מעשה:
תוס' בד"ה משום כו' לאצרוכיה לפטור. נ"ב פי' למיעבד צריכותא על הפטור. בד"ה בדיני אדה כו' ופריך התם מהך דהעושה מלאכה כו'. נ"ב פי' מדפריך התם מהך דמי חטאת אצורם אוזן בכור א"כ ע"כ צ"ל דה"ה סתם מים לאו לגבי מזבח קאי כמו בשוורים וא"כ מאי פריך הכא ואי אמרת היזק שאינו ניכר כו' הלא אפי' בהיזק ניכר היה פטור כמו התם בצורם אוזן בכור:

דף נג:

רש"י בד"ה מונין בו לערלה ולרבעי כשיוצא כו' כצ"ל:

דף נד.

גמ' מאי ד"א ה"ק וכי תימא כו' כצ"ל:

דף נד:

גמ' ההוא דאתא לקמיה דרבי אמי כו' נ"ב נ"ל דאינו משלם כלום ואפילו מה ששוה ללמוד כו' אף שהיו לומדים מקודם בספר תורה כמ"ש הרא"ש בהל' קטנות מ"מ בספר תורה זו אסור דחיישינן שמא יקרא בו אלא עומד ליגנז ומש"ה עלה על דעתו אף שספר תורה פסולה לקרות בו שלא הפסיד אלא שכר אזכרות אנל לא שכר כל הספר תורה דהיינו מה ששוה ללמוד והשיב שאינה שוה לכלום וק"ל:

רש"י בד"ה כהן גדול ביוה"כ כו' לא יחשוב מחשבת כו'. נ"ב הך מחשבה דבור הוא ועיין בתוס' סוף פ' המפקיד:

דף נה.

תוס' בד"ה ועל כו' הא קטנה היא. נ"ב ומילתא דלא שכיחא הוא שתגדל ולא תיבעל על כן לא גזרו ודו"ק:

בד"ה מאי טעמא וכו' והשתא אברזא כו'. נ"ב הוא עיצבא בלשון ארמי והיינו דולבקי שאוכלין עליו וכעין שלחן הוא:

דף נז:

גמ' אמר להו צ"ל אמר ליה וכן כולם:

תוס' בד"ה אתיוה לקמיה כו' ומשביעי לא מייתי כו'. נ"ב בספרים שלכם היה חשיב אנכי ולא יהיה כחדא ובתרא לא היה מביא קרא אלא א"ל אישדי לך גושפנקי כו':

דף נח:

רש"י בד"ה שטר כו' שאינו יכול לחזור כו' כצ"ל:

בד"ה אין בו כו' אלא מחזיק כו'. נ"ב צ"ל מחזיר:

דף נט.

גמ' והא הוה הונא כו'. נ"ב פי' וכי לא תמצא נמי גבי רב אשי מי שהיה אצלו והא הוה הונא בר נתן אצלו והוא מלך אחר רב אשי כדאמרי' בסוף מ"ק דאמר רב אשי למלאך המות כו' מאי כולי האי א"ל דקא דחקו רגלי דהונא בר נתן להיות נשיא ואין מלכות נוגעת בחברתה כו' ומשני דמיכף הוה כייף ליה ומ"מ ק"ל והא הוה הונא בר נתן אחר

רב אשי וקבל הנשיאות ולמה לא חשיב ליה ואפשר דברירא ליה שכמה היו בדורו אחר כך כמותו וק"ל:
רש"י בד"ה עירא כו' דהוי מתני ליה כו' כצ"ל:

דף ס.

רש"י בד"ה פרשת טמאים כו' ולרבי לוי כו'. נ"ב נ"ל שהם לא ידעו אם יגיעו לטהרה קודם עשיית פסח שעדיין לא ידעו דין טומאת מת וטהרתו באיזה יום יהא ראוי לחזור לשוב למחנה שכינה שהרי היום נצטוו על השילוח ולכן שאלו והקב"ה השיב מי שיהיה טמא שלא יכול להטהר יעשה פסח ב' ומי שיכול לטהר לא יעשה אלא במועדו וצ"ל לפרש"י מה דכתיב ויהי אנשים טמאים וגו' ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא ויקרבו וגו' היינו פי' שבאותו יום לא היו ראוים לעשותו שהיו טמאים וחששו שלא תפסוק טומאתן קודם פסח ע"כ שאלו צ"ע (ועיין במהרש"א):

דף ס:

רש"י בד"ה כרו ברישא כו' ונפל לתוך הנהר כזה כצ"ל:
תוס' בד"ה לא כו' שלא על פיו עשה כו'. נ"ב ודומה לזה מיתת אבנר והבן:

דף סא.

רש"י בד"ה ומחזיקין כו' השתא משמע כו. כצ"ל:

דף סא:

תוס' בד"ה וליחוש שמא כו' משום דבעי דלהוי בגד כו' כצ"ל. ונ"ב פירוש התלמוד צריך לאוקמי בהכי כדי שיהא איירי בבגד שתחת רגליו כדמשמע לישנא דמתניתין וק"ל:
בא"ד אבל בצינורא שלו כו'. נ"ב ס"א ולעולם אי לא טבל לא מטמא מדרס אלא משום דמוקי התם בכותי ערום דאין דבר חוצץ בין בגדו של חבר לרגלו של כותי:

דף סב.

גמ' רב חסדא מקדים כו'. נ"ב פי' הר"ן כדי שלא יצטרך לכופלו אם ישאלו הם לשלום תחלה ע"כ:
שם א"ל שלמא למר כו'. נ"ב בי"ס גורסים שלמא למר שלמא למר ופי' בגליון לכל אחד היה מדבר כן ולא שהיה כופל:

דף סב:

תוס' בד"ה האומר כו' ובירושלמי תני התקבל כו'. נ"ב וכן הוכיח לקמן (דף ע"ב) בפרק מי שאחזו בד"ה ומשום כיסופא:

בד"ה איש לקבלה כו' דבגט אשה כו'. נ"ב כך נ"ל לפרש כוונת התוס' בביאור זה שקשה להם איך יעלה על הדעת שהשליח דאתרבי מושלח יהא עדיף כחו מן המשלח על כן פי' הא דליתא במשלח אינה משום חסרון כח של משלח אלא דלא שייכא במשלח אבל אי הוה שייכא גבייהו פשיטא דהוי מהני ומש"ה קבעי ליה שפיר ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף סד.

תוס' בד"ה שליש כו' בתורת שאילה כו'. נ"ב לאפוקי אם הוא אומר בתורת שאילה ושכירות ואינו אומר שלפקדון יהיב בידיה א"כ לא אמרינן דהא הימניה נהי דיהיב בידיה כדרך העשוי אבל לא עבדיה נאמן ממש ופשיטא שאין שם שליש עליו ואינו נאמן בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר שאין לו מגו שיכול לומר לקוח הוא בידי דאינו מהימן בדברים העשויים כו' אבל אי אמר איהו גופא שנתן לו לשם פקדון אלמא עביד ליה מהימן ומש"ה נאמן השליש בלא מיגו אם אמר שנתן לו לשם מתנה שיתן לפלוני אחר ודו"ק:

בד"ה אסור בכל הנשים כו' מקן סתומה שפרח כו'. נ"ב פירוש שלא קרא עדיין עליהן שם איזה לחטאת ואיזה לעולה וק"ל:

בא"ד לדידיה פריך כו'. נ"ב פירוש אותו האיש איך יכול כל ימיו להביא קינין שמא מאותן שפרח הוא ואינו הוקבע לקרבן של עכשיו ודו"ק:

דף סד:

רש"י בד"ה וורדאן כו' מקום. נ"ב נראה דל"ת שם כנוי על שם שהיו בפניו עדשים שקורין בלשון אשכנז רוזי"ן מאלי"ג וא"כ לא היה נכון שרב חסדא היה אומר אישתיק ווירדיאן ודו"ק:

דף סו.

גמ' אף גט ישנו לאחר מיתה כו'. נ"ב יש מקשים מה השיב התרצן יותר ממה שהקשה המקשן הלא גם המקשן ידע שאין גט לאחר מיתה ונראה שרבי אבהו הקשה מאחר שבאת לדמות מתנה לגט הלא מתנה אינה שוה לגט אפילו במה דמסתבר לדמות דמתנה

היכא שאמר השכ"מ בחיים כתבו ותנו אז נותנין אפילו אחר מיתה אם כן גט שכיב מרע נמי כשאמר כתבו או תנו יתנו אפילו לאחר מיתה וזהו ליתא בודאי אלמא דלא דמי גט למתנה ומשני הכי השתא בשלמא מתנה אפילו אם מצוה להדיא שיתנו לאחר מיתה נותנין וגבי גט היכא שאומר שיתנו לאחר מיתה פשיטא שאין כותבין ונותנין וזהו מן הסברא שהכל יודעים ומשום הכי ליכא לדמויי גט למתנה בכי האי גוונא ודו"ק. רש"י בד"ה דאמר רב הונא בפרק מי שאחזו. נ"ב פירוש רצה לומר שזו אינו מדברי רב הונא כלל ואע"פ דבפרק מי שאחזו איתא נמי להא מכל מקום סבר רש"י דזו אינו אלא מדברי התלמוד דאל"כ הל"ל נמי ומתנתו כגיטו ומדאמר ומה גיטו משמע דתלמודא הוא דדייק הכי ודו"ק ואפשר דקשה נמי מה בא רב הונא להשמיע לנו דהא פשיטא דמתנת שכיב מרע בכולה או מצוה מחמת מיתה דלא בעי קנין אלא תלמודא הוא דדייק הכי מדברי רב הונא שכך הוא פסק הלכה אכן התוס' ס"ל שמדברי רב הונא הוא ומתרצין נמי מה שבא להשמיע לנו ודו"ק. (עיין במהרש"א):

בד"ה במקצת כו' מחמת מיתה הואיל כו'. רב אין כאן הוכחה שמצוה מחמת מיתה ושמא כמתנת בריא הוא לאפוקי בכולה מדלא שייר לעצמו בודאי מחמת מיתה הוא ודו"ק. (עיין במהרש"א):

תוס' בד"ה כדי כו' יש לו דין שכיב מרע כו'. רב נ"ל מצוה מחמת מיתה:

דף סו:

תוס' בד"ה הא כו' ואפילו כתב ידן הוא הוי כאילו צוה להדיא שיאמר כו' כצ"ל. ונ"ב פירוש אפילו תאמר מה שצוה להם כתבו כתב ידן הוא והיינו חתימה מ"מ קפדינן נמי אכתיבה ואמרי' דהוי כאילו אמר להם בפירוש שיאמרו לסופר לכתוב ודו"ק:

בד"ה התם כו' ובפרק מי שאחזו כו'. נ"ב ומש"ה אמרינן דשמואל פליג אברייתא דברייתא אמאן תרמייה דבודאי לא אתיא אלא כרבי יוסי דלרבי מאיר אפילו מילי מימסרן לשליח ואף לפי האמת מוקי שמואל להאי ברייתא בע"כ כרבי יוסי אלא דפליג עליה באומר אמרו ודו"ק:

בד"ה מתני' מני כו' וכתב ומשום כיסופא כו' כצ"ל. ונ"ב פירוש שיאמרו שאמר לשלשה תנו ודו"ק:

בא"ד יכתבו ויתנו כו'. נ"ב פירוש יחתמו כדלעיל ודו"ק:

דף סז.

גמ' רב חסדא אמר כשר כו'. נ"ב יש מקשים מאחר שלא תנשא א"כ לא שכיחא וליכא למיחש לתקלה כדלעיל א"כ אמאי מוקי רב חסדא מתני' דחתם סופר כרבי יוסי י"ל בודאי בתחלת הסוגיא הוה דחיקנא למימר כל היכא דלא תעשה ליכא למיגזר ולמיחש מידי אבל לפי המסקנא שמשנינן לשמואל תרתי אמר רבי יוסי כו' שוב לא צריכנא להאי דחיקא אלא בין כשר ותעשה או לא תעשה מאחר שכשר חיישינן וכן מצאתי בחידושי רשב"א ז"ל. (עיין במהרש"א):

רש"י בד"ה לא שכיחא כו' ושמואל לית ליה כו'. נ"ב נ"ל שרש"י בא לפרש האמת דלא תימא דשמואל נמי מוקי למתני' בחתם סופר וזה אינו שהרי להדיא מוקי שמואל בהמגרש בכתב סופר אלא שבא התלמוד לפרש דשמואל לא פליג ארבי ירמיה בגוף הדין דאמר חתם סופר כשר לרבי יוסי וכמו שפירשו התוס' ודו"ק:

דף סז:

רש"י בד"ה מהו כו' מדלא מננהו לכולהו כו' כצ"ל:

בד"ה אמרי לה להאי כו' מנה מקצתייהו שלא קפיד כו' כצ"ל:

בד"ה אתקן כו' ויש לחוש שמא יאמרו לכולכם איכוין ולא יחתמו כולם כצ"ל. ונ"ב כאשר הגהתי כן מוכח מדברי הטור א"ע סי' ק"ך:

דף סח:

רש"י בד"ה שבעה יומי לית ליה כו'. נ"ב משום הכי פרש"י הכי מדלא אמר נמי בעי מימת בגו ז' ימים כדלעיל:

בד"ה תרחיה כו' תרח איתרח שמואל כצ"ל:

בד"ה מלך כו'. נ"ב כעין (כו') [מלכות ראשונה] דשוב לא היה יושב על כסא ה' להיות מלך בעליונים ובתחתונים:

דף סט.

גמ' וליכתב ליה לוי כו'. נ"ב מדלא פרש"י כאן לחש ש"מ דבלא לחש יש לו טעם לסגולה זו ויש לו סוד נ"ל:

שם ואי לא ליתיב תותא מרזבא כו'. נ"ב גם פירוש הקונטרס מוכח להדיא דאין לפרש אי לא אלא כלומר שלא יכול להמציא כל הסגולות הנזכרים אז יעשה בקל רק שהראשון

ראשון חביב יותר ומועיל בבירור יותר רק שאינה קלה כל כך דאל"כ אלא נפרש ואי לא כלומר שהראשונה לא יועיל אם כן מתחלה אמאי אינו עושה רפואה הקלה שהרי תותי מרזבא קלה להמציא ודו"ק וכן נ"ל כו' וכן פירש רש"י לקמן ודו"ק:
רש"י בד"ה עדיף לרפואה מממרו הס"ד:

דף סט:

גמ' דלא עביד כו' כצ"ל:
שם ליתי תלת ביעי ניניא כו'. נ"ב פי' כשיעור ביעא נינא וכן כולם:
שם כינה דזכר ונקבה וליתני ליה כו' כצ"ל. ונ"ב פי' מזכר ונקבה כו':
רש"י בד"ה ואי לא אי ליכא תנורא כו'. נ"ב וכן נראה לכולהו עי' לעיל:

דף ע:

תוס' ד"ה בודקין אותו כו' אומרים לו כו' לאחותך כו'. נ"ב פירוש בין כל פעם אומרים לו לאשתך ואומר הן וכן איתא להדיא בירושלמי וכן הביא הר"ן ושמעינן מיניה דצריך בדיקה ששה פעמים:
בד"ה וניחוש שמא כו' ונאמר שאינו גט כו'. נ"ב פירוש אלא נבדוק אותו בגוונא אחריתי כעין בדיקה דמתני' ומדברי רבי ישמעאל משמע שאין בודקין אותו אלא בכי האי גוונא ולא בזימנא אחריתי ודו"ק היטב. (עי' במהרש"א):

דף עא.

גמ' בחרש מעיקרו כו'. נ"ב נראה בעיני דהאי מעיקרו לאו דוקא דאם כן לא היה בא לידי כתב אלא כלומר שנתחרש בקטנותו קודם שבא לידי דעת המיושב ודו"ק:
תוס' בד"ה קתני כו' שיכול להבין מתוך כו' כצ"ל:

דף עא:

גמ' דבר תורה שוטה מתגרשת כו'. נ"ב ואיירי שתוכל לשמור את גיטה ואינה יודעת לשמור את עצמה אבל אינה יודעת לשמור אפי' גיטה דאורייתא אינה מגורשת דמושלחה מפיק כדלעיל גמ' בפ' חרש:

דף עג.

תוס' בד"ה לא תתייחד כו' מילתא באפיה נפשה היא. נ"ב דהיינו שאומר בפירוש הרי זה גיטך מעת שאני בעולם:

דף עג:

תוס' בד"ה תנא ובלבד כו' ואפילו לא מת כו'. נ"ב פירוש מאחר דלא אמרינן ברירה למפרע אם כן לא יהיה בודאי גע למפרע ובפרק כל הגט אומרים מכח ברירה הוי גיטא וכן אי לא מת מחולי זה אמרי' לרבי יוסי דהוי בודאי אשת איש כדמסיק ובלבד שימות ואמאי אפילו לא מת מ"מ לעולם הוי מגורשת ואינה מגורשת מאחר דלא אמרי' ברירה למפרע וק"ל. (עיין במהרש"א):

בד"ה אמר רבה כו' ואע"ג דקאי אירישא כו'. נ"ב בשלמא לפרש"י שפירש לפי האמת דמילתא באפי נפשה היא ולא קאי אמתניתין איכא נמי למימר דהמקשן היה סובר דאיירי באומר אם מתי לחוד או כדומה לזו ומש"ה פריך שפיר והא אין גט לאחר מיתה ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף עד.

תוס' בד"ה א"ב כו' הוה מצי למימר נמי שפשטה כו'. נ"ב האי שינויא ליכא לדעת ר"י כלל שכותב בהפוך העמוד דאף לר' יהודה דקאמר לכשתתן ספיקא הוי וא"כ ל"ל האי איכא בינייהו ודו"ק עיין מה שפירשתי בפ' האומר דף ס"א (עי' במהרש"א):

דף עד:

גמ' איצטליתא דוקא קאמר. נ"ב הקשו בתוס' במאי עסקינן אי כגון שהוא רוצה לקבל הדמים ומוחל לה האיצטלית תפשוט בעיין דבסמוך דאמר לה מחולין ליך דלרבנן לא מצי מחיל ולרבן שמעון בן גמליאל מצי מחיל ואי בשאינו חפץ לקבל הדמים אם כן תפשוט בעיין דנתינה בעל כרחך הויא נתינה דהא הכא לא פליגי רבנן אלא משום דאיצטלית דוקא קאמר הא לאו הכי נתינתו נתינה ורבן שמעון בן גמליאל אפילו בהכי פליג ומכשיר אלמא לכ"ע הוי נתינה ובתוס' העלו הדבר בקושיא ומסתברא דלא דמי דהכא מתכוין הוא בקבלת המעות לקיים תנאו והא לא איקיים לרבנן דאיצטלית דוקא קאמר ולרשב"ג הא איקיים דלאו דוקא קאמר אבל בעיין דמחולין ליך הא לא מתכוונה

לקיומיה תנאה אלא לבטולי ומיבעי בעו אי מצי מחיל אתנאיה אי לא ע"כ לשון רשב"א בחדושיו. (עיין במהרש"א):

שם שתתנו איצטליתיך כו' לימא ר"י דאמר כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה אדמיפלגי כו' אבל אין ענין זה לזה כלום כו'. נ"ב פי' דטעמא דעל מנת אינו אלא אי אמרי' כמעכשיו דמי או לא אבל פלוגתא דמהיום ולאחר מיתה אית ליה טעמא אחרינא אי אמרינן ולאחר מיתה היי חזרה או לא וק"ל. (עיין במהרש"א). בא"ד אמאן תרמי' כו'. נ"ב וא"ל דלמא הוינא מוקמי' כר' דאמר גבי על מנת הוי גט ודאי א"כ גבי מהיום דגרע סבר גט ואינו גט אבל רבנן דסברי גבי על מנת גט ואינו גט א"כ גבי מהיום סברי דאינו גט כלל משום דלא מסתבר לאוקמי כרבי דלא אשכח דאמר גט ואינו גט בשום דבר אלא אשכחן להדיא דאמר גבי על מנת דהוי גט אבל רבנן כבר אשכחינהו גבייהו גט ואינו גט גבי על מנת ה"ה נמי מהיום סברי גט ואינו גט ובודאי הוי מוקמינן מתני' כרבנן ולא כר' אבל הא קשה אם כן אהאי קושיא נמי שמקשינן דלמא גבי מהיום הוו סברי רבנן דהוי ודאי גט נאמר נמי מתניתין אמאן תרמייה וכמו שפירשו או למה לא תרצו התוס' מיד תחלת הקושיא שהקשו דלמא לא הוי שמעי' מהיום ולאחר מיתה על מנת כו' יתרצו מיד משום דמתניתין דקתני מהיום גט ואינו גט אמאן תרמייהו ואיך תלוי זה בתירוץ התוס' מאחר דלרבי יוחנן עדיפא על מנת ממהיום כו' ונראה שמתחלה לא היו יכולים התוס' לתרץ מתניתין אמאן תרמייה דלמא הוי מוקמינן כר' והוה אמרינן דלרבי על מנת הוי גט משום דהוי כמעכשיו וגבי מהיום הוי גט ואינו גט משום דמספקא ליה אי תנאה הוי או חזרה ולרבנן אפשר הוי איפכא דעדיף מהיום מעל מנת או גרע ולא הוי מדמינן כלל מהיום לעל מנת עד השתא שהוכיחו התוס' שתלוי מהיום בעל מנת כלומר שא"א לומר שמהיום עדיף מעל מנת ולא מחלקי' לטעמייהו מהדדי אם כן הוה נמי מתני' מוקמי' כרבנן ולא כר' וכמו שפרשתי ודו"ק וה"ה דהוה מצי לשנויי לאידך גיסא הכי דא"א לומר דה"א דרבנן סברי גבי מהיום הוי גט אם כן מתני' אמאן תרמייה אלא דלא צריכא לסברא זו דעדיפא מינה קא משני דהא ע"מ עדיף ממהיום מאחר שזו עיקר סברת התוס' ויתד שהכל תלוי בו ודו"ק היטב. (עי' מהרש"א):

בא"ד ולא השמיעה בהך ברייתא כו' כצ"ל:

בא"ד הארכתי בפרק האומר בקדושין. נ"ב בתוס' שלנו אינו בנמצא ובודאי בתוס' שנ"ץ הוא:

דף עה.

תוס' בד"ה לאפוקי כו' אלא דהכי הוה מעשה כו'. נ"ב אבל תנאי ומעשה בדבר אחד לסימנא בעלמא הוא דנקטינן מתנאי בני גד וראובן כי העיקר משום שהתנאי סותר המעשה ודו"ק. (עי' מהרש"א):

בא"ד כלומר אע"ג דלא כפל תנאו כו'. נ"ב נ"ל שהתוס' היו מקשין דמן הירושלמי משמע דבגיטין וקדושין לא בעינן תנאי כפול והתוס' כבר פסקו דבעינן בכל דוכתא תנאי כפול ולכן מיישבין דאפילו לדעת הירושלמי אינו ר"ל דלא בעינן תנאי כפול בגיטין וקדושין אלא חומרא בעלמא שהחמירו לשם מדרבנן כו' ודו"ק (עיין במהרש"א):

דף עז.

רש"י בד"ה לתוך חיקה כו' בגמרא קלתה הד"א:

בד"ה ת"ל כו' מדלא כתיב ובידה כו'. נ"ב אבל הר"ן פי' דיליף מונתן בתרא דכתיב בקרא דיתורא הוא ע"ש:

דף עז:

גמ' ותיחוד ותפתח כו'. רב פי' תסגור ותפתח ועיין ברא"ש:

תוס' בד"ה ידה כו' וי"ל כיון כו'. נ"ב ולי נראה דידה אפילו קנוי לו למלאכה לאו כל היום קנוי לו שלא יכול לשעבד בה יותר ממלאכתה המחויבת לו משא"כ בחצר שמשתמש בה בלי הפסק כלל ודו"ק:

בד"ה ותיזיל איהי כו'. נ"ב לשון ר"ן וכי תימא כיון דסוף סוף היו צריכין לדחות איסור דרבנן יטלטלו הגט י"ל דכמה דאפשר לתקוני מתקנין ובתיחוד ותפתח לא היה נראה כמקנה שהרי דרך הוא לפתוח ולסגור ביתו ולא היו יודעין הרואין שהיה כדי להקנות אבל הרב בעל העיטור ז"ל כתב דאין הכי נמי שהיו מתירין טלטול הגט כשם שהתירו מקנה רשותא שהוא אסור בשבת אלא דהכא רה"ר היתה מפסקת:

בד"ה פליג כו' גבי המוציא מרשות לרשות אמר רבה כו' כצ"ל. ונ"ב פי' הכל רשות הרבים רק שחילוק רשות ביניהם וק"ל:

בא"ד וגם מסתמא הוי רחב ארבעה כו'. רב כן הוא בתוס' דפרק חזקת הבתים (בבא בתרא דף נ"ו) להדיא כמו בכאן וה"פ דלא תימא פיסלא דהתם איירי שאינה רחב ד' טפחים דאז לא הוי כרמלית אלא מקום פטור ודוקא הכא דבעינן ד' אמות ולא סגי אפילו בד' טפחים משום דבעי רשות מיוחד שיהיה מקום חשוב כרשות היחיד כדי שתקנה בו

הגט אבל לענין חלוק רשות לעולם לא בעי יותר מארבעה טפחים ומש"ה פירשו דאין לומר התם איירי אפילו בפחות מד' טפחים הוי חלוק רשות ולאפוקי מפירוש רשב"ם שפירש לשם דהאי פיסלא איירי בפחות מארבעה טפחים מש"ה כתבו דזה בודאי אינו דבר חשוב שיפסיק ודו"ק:

דף עח.

גמ' זכה המלוה קרוב כו' כצ"ל:

דף עח:

רש"י בד"ה הוה עובדא כו' קרוב לה ומת כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה שניהם אין כו'. רב הוא יכול לשמרו ולא היא ואם תאמר מה לי יכול לשמרו כיון דהיא אינה יכולה לשמרו וי"ל בפני עצמה אינה יכולה לשמרו אלא עם אחר והוא יכול לשמרו בפני עצמו. גליון:

דף עט.

גמ' אמר ליה אפילו תימא רבנן כו'. נ"ב תימה אמאי לא קאמר אפילו תימא רבנן התם אין עומד לנוח שם באויר דרה"י מה שאין כן באויר דהכא דסופו עומד לנוח שם (עיין במהרש"א):
שם והא דאמר רב חסדא נעץ קנה כו'. נ"ב נעץ קנה ברשות היחיד ובראשו טרסקל כך הגירסא ברוב הספרים שלנו אבל רש"י ז"ל לא גרס ובראשו טרסקל ובודאי האמת כן הוא לענין שבת דאפילו נח על קנה לבד חייב דברה"י לא בעינן שינוח על מקום חשוב אלא אפי' כל שהוא וכדאיתא התם בפרק קמא וכמו שכתבתי בריש פרק קמא אבל נ"ל דמשום גט אמרוה כאן לומר דאפילו נח על טרסקל אינה מגורשת דלא מינטר ע"כ לשון רשב"א בחדושיו (עיין במהרש"א):
שם הני מילי לענין שבת כו'. נ"ב צ"ע מאי שנא מפחות משלשה דלעיל גבי גג דחשבינן ליה כנח מכח לבוד אע"פ שאינה משתמר מפני הרוח קל וחומר שהכא נח ממש ברה"י ומה בכך שאינו משתמר וכן הקשה הרשב"א ולא כתב בו דבר המספיק ונראה בעיני בשלמא גבי לבוד מאחר שעשאו התורה כנח א"כ ה"ה דעשאו אינו משתמר כמשתמר דומיא דארבע אמות ברה"ר לפי' התוס' אבל הכא שנח ממש לא שייך לומר מיגו דמהני כו' ודו"ק היטב (עיין במהרש"א):

דף עט:

רש"י בד"ה מטמא לה אם כהנים הם הס"ד. ונ"ב לאו דוקא אלא אחד כהן והשני נזיר א"נ יש לפרש אין מחויבים לטמא ואיירי שפיר בישראל:
תוס' בד"ה והא כו' נקט מילתיה כך"ע כו' כצ"ל:
בד"ה כתב לשם כו' דלהכי קרי לה כו'. נ"ב פירוש דלהכי היה צריך התנא לקרות אותו במשנה כך ודו"ק:
בד"ה צריכה גט כו' אבל הכא מן התורה כו'. נ"ב קשה לפירוש התוס' מה חומר יש בה שנפסלה מן הכהונה הלא כבר היא גרושה ממש מדאורייתא וצ"ל דה"ק שנפסלה לכהן משום זונה ולענין התראה ואע"פ שמן התורה אינה זונה מ"מ חכמים עשאוה כזונה ממש אף לענין מלקות א"נ לגופא לא צריך דנפסלה מן הכהונה אלא תנא אגב בת לוי מן המעשר דאצטריכא ליה וכה"ג איתא ביבמות:

דף פ.

תוס' בד"ה ושם עירו כו' ואומר ר"י דהיינו דוקא עיר שדרין כו'. נ"ב ותימה הלא מקום דירה נמי א"צ לכתבו ואפילו הכי תנא שאם שינה הולד ממזר לכולי עלמא וצ"ל משום דשם עירו דהיינו מקום דירה ידוע לכל ואין שיקרא גדול מזה כאילו מעידים עדים שלא גירש פלוני זה ודו"ק. (עיין ברא"ש ועיין במהרש"א):
בא"ד ומקום עמידה נמי א"צ לכתוב. רב מדלא מוקי הא דהיה במזרח כו' איירי במקום עמידה ושינה שם עירו כו' איירי במקום דירה ומדלא מוקי הכי ש"מ דלא בעי כן הוא ברא"ש והוא מתוס':
בד"ה כי יתביתו כו' וה"ה עדים שלא יחתמו כו'. נ"ב וברא"ש משמע דעיקר קפידא בעדים שיכתוב שם העיר במקום שחותמים עדים כו' ודו"ק:

דף פ:

רש"י בד"ה זינו לא כו' דקס ליה בלא יבנה כו'. נ"ב לא אוכל להבין זה דהא אשת אחיו ממש וחייב כרת ולא אמרינן שקם בלא יבנה אלא היכא שלא נשאת אחר חליצה שלא יכול שוב ליבמה אבל היכא שנשאה אחר כך דהוה ליה כגרושת אחיו ממש ונראה בעוני ט"ס הוא שהרי התוס' גם כן לא הביאו ודו"ק. (עיין במהרש"א):
בד"ה דמחלפא באשה ומידע ידעי כו'. נ"ב מה שפרש"י לית לה קול ומידע ידעי דפריצותא הוא כו' צריך פירוש לפירושו איך בא הענין של העלמת הקול למידע ידעי גם

תימה למה אנו צריכין לכל זה מאחר שאמר לא נשאו דוקא קתני אבל זינו לא ביבמה שזינתה מותרת להתייבם אם כן סגי בהכי ותו לא כדמשמע מסוגיא דלישנא קמא היכא דאיכא תיובתא לרב המנונא דאמר יבמה שזינתה אסורה אלא היא מותרת דלית לן שום ספיקא במתני' אלא נישאו דוקא קתני ולא זינו וצריך לבאר פירוש השמעתא אליבא דרש"י כפי הנוסח שנמצא בפי' שלנו והכי פירושו בתחלת הסוגיא פריך נשאו אין זינו לא לימא תהוי תיובתא דרב המנונא כו' פי' דאם איתא לדרב המנונא דס"ל דיבמה שזינתה במזיד אסורה שוב להתייבם אם כן אין חילוק בשאר יבמות בין נשאת בין זינתה במזיד וכי היכא דהכא אסרינן אפילו נשאו שהוא באונס דלא ידעה שתהא צרתה איילונית משום שמא יאמרו ה"נ נאסר בזינו בנדון זה אלא ודאי ליתא לדרב המנונא ויבמה שזינתה מותרת אם כן אינו חידוש מה שגזרו בנשאו לשמא יאמרו יותר מבזינו לפי שהוא חמור יותר וכמו שדייק רש"י בלישניה דנשאו חמור אבל זולת זה אף בזינו שייך למיגזר שאותם שראו שזינתה ויראו שחוזרת להינשא ליבם יאמרו בודאי לא עברה על לא תהיה אשת המת החוצה שהרי הרואים לא ידעו מזה האונס שנפטרה כבר כו' ויאמרו מסתמא חלץ לה משום הכי זינתה כשאר פנויה ואם כן חוזר ונושא את חלוצתו אלא משום דקיל לא גזרו בה ומשני נשאו וה"ה לזינו ואין חילוק ביניהם וכדברי רב המנונא ובאידך לישנא המתחיל לומר לימא מסייע ליה לרב המנונא קתני נשאו וה"ה לזינו הוא נמי פשוט כדפרי' והשתא הא דדחי ליה לא נשאו דוקא שוב לא הוה צ"ל משום דמחלפא ולא להזכיר שום דבר כמו שהקשינו לעיל אלא משום דקשה ליה נהי דזינתה מותרת להתייבם מן התורה ואינו חמור כמו נשאו ס"ס אמאי לא גזרינן שיאמרו הבריות שראו שזינתה דבודאי חלצה כו' כדפרי' ולא ס"ל כהך לישנא לומר הך סברא מאחר דקיל לא גזרו ביה משום הכי משני דדוקא גבי נישאו איכא למגזר שמא יאמרו כו' משום דמחלפי כו' כלומר כמו שיש למגזר גבי אשה שאמרו לה מת בעליך כו' ה"נ איכא למיגזר הכא אבל בזנות ליכא למיגזר מאחר דלית ליה קול כלומר שאינו מפורסם א"כ מידע ידעי הרואים שהיא עשתה מעשה בפריצותא בזנות ועברה עבירה בסתר ולא חשה בעונש ולא תהיה אשת המת וגו' אבל אם היה קול לזנות כמו לנשואים א"כ יאמרו הרואים בודאי לא עשתה מעשה פריצות בפרהסיא אי לאו שחלצו לה ודו"ק.
ומ"מ צ"ל נמי לא נשאו דוקא כלומר דלא ס"ל כרב המנונא אלא יבמה שזינתה מותרת ונשאו דוקא קתני אבל ל"ל דאפי' את"ל כרב המנונא דיבמה שזינתה אסורה אפ"ה דוקא קתני נשאו דלא שייך למימר שמא יאמרו גבי זינו כו' זה אינו נהי דיתלו הזנות בפריצות ס"ס כשיראו שחזר זה ונשא אותה שאסורה ליה יאמרו דיבמה שזינתה מותרת דמה לי

אם יאמרו שחוזר זה ונושא את חלוצתו האסורה משום כיון שלא בנה שוב לא יבנה או אסורה ליה בערוה משום מה שזינתה ודו"ק ומ"מ התוס' הקשו על רש"י שפיר מה שיש להם להקשות שלא היה לו לתלות במחלפא כו' אלא בגזירת עצמו כו' כל זאת הוא הוא כפי הנוסח שלנו אבל כפי הנוסח שהביאו התוס' בשם הקונטרס שאף בתחלת הסוגיא ללישנא קמא פי' בנשאו איכא למיגזר שמא יאמרו חלץ זה אבל בזינו פריצותא בעלמא הוא ולא חשדי לה בחלוצה ואינו תלוי במה שנשאו חמיר אם כן צריך לפרש שאף ללישנא קמא סבר דליכא למיחש כלל לשמא יאמרו גבי זינו שלא יתלו בחלוצה אלא בפריצות והא דפריך לימא תיובתא דרב המנונא כו' הכי פריך דאם איתא לדרב המנונא כו' דיבמה שזינתה אסורה אמאי זינו דהכא מותרת נהי שיתלו בפריצות מ"מ הא איכא למיחש לשמא יאמרו שנשא זה יבמתו הזונה שאסורה ליה כדפרישית לעיל ודו"ק ומ"מ אותו הנוסח של זונה שהביאו התוס' הוה רחוק דא"כ למה הזכיר בלישנא בתרא דכשנשאו איכא למיגזר משום דמיחלפא משא"כ בזינו ולא הזכיר כל עיקר בלישנא קמא דבשנשאו איכא למגזר לשמא יאמרו ולא בזינו זולת הקושיא שהקשו בתוס' כמו על לישנא דמיחלפא שהזכיר ודו"ק ועוד נ"ל לתרץ לפי פירוש זה קושיא גדולה מה שאמר נשאו וה"ה לזינו לימא מסייע ליה דלרב המנונא כו' וכי זו סוגיא של תלמודא לומר ה"ה מעצמו ולומר אח"כ לימא מסייע ליה כו' שהוא דוחק א"כ בודאי לא נאמר ה"ה כדי שלא יהא דוחק ולפי מה שפירשנו יעלה פי' יפה דהמקשה שהקשה ה"ה זינו סבר שבהכרח ה"ה זינו קאמר דהא איכא למיגזר בה שמא יאמרו כמו גבי נשאו כדפרישית ולא ס"ל למימר שיתלו הרואים בפריצות כמו שהשיב לו התרצן וא"כ מאחר דמתניתין ס"ל אף זינו א"כ קשה ליה ואמאי תנא במתני' נשאו הלא איכא למיטעי דוקא נשאו דחמירי הוא דגזרו ולא גבי זינו דקילי כמו שעלה על דעת לישנא קמא וס"ל שלפי האמת אינו ראוי לחלק בזה והשתא אמר לימא בע"כ מסייע ליה לדרב המנונא דס"ל יבמה שזינתה אסורה מדאורייתא כמו נשאו ומ"ה ליכא למטעי ומ"ה תני נשאו דלישנא מעליא הוא ומשני נשאו דוקא ולא זינו דליכא למיגזר שמא יאמרו בזינו כדפרישית:

תוס' בד"ה זו דברי ר"מ כו' ולדידיה אסור לגרש כו'. נ"ב פי' אפילו לדידן דליכא קפידא מ"מ אסור לב"ה לכתחלה דמנלן להקל כל כך ודו"ק היטב:

בא"ד ומה שאנו כותבין לבריאת עולם כו'. נ"ב אין זו קושיא אלא ה"ק לפי מה שחלקנו בין סנטר למלכות דסנטר תנשא לכתחלה ואסור לגרש בו ושינוי מלכות לא תנשא והולד כשר א"כ איכא למימר נמי מה שאנו מקילים אפילו לכתחלה משום דהאידנא ליכא קפידא ודו"ק. (עיין במהרש"א):

בא"ד והרב ר' יוסף פי' כו'. נ"ב אין חילוק בין תירוץ רב יוסף לתי' הראשון שהרי אף לפי תי' הראשון אמרי' אין קפידא משום דהאידנא ליכא שלום מלכות אלא שלפי תירוץ הראשון אמרי' דוקא לרבנן הוא דשרי להקל וכפי שפירשתי אבל ר"מ שאמר כל המשנה כו' הוא ממזר אין להקל אפי' האידנא וכן סברת ר"ת אבל ר' יוסף פי' דאף לר"מ שרי האידנא ודו"ק:

בא"ד והא איכא שלום מלכות וכו' ולא פריך משלום מלכות כו' כצ"ל:

בד"ה נשאו אין כו' מדלא נקט זינו כו'. נ"ב פי' דלא תטעה לומר זנתה מותרת והכא משום מיחלפא ודו"ק:

דף פא.

רש"י בד"ה זכות הראויה כו' בחזקת מגורשת כו'. נ"ב יש להקשות בכאן מאי קנוניא איכא הכא והרא"ש כתב שמשום הכי יש לפסוק כרב אדא ואני אומר שרש"י היה נשמר בזה וכתב מאחר שכבר זכתה כו' והכי קאמר נהי דליכא קנוניא מ"מ היא גופה יכולה להנשא אם רצונה לתלות בדבר מה איך שנתחלף אחר הגט ואפי' הוא הבעל הראשון עומד וצועק שלא נתחלף אלא שמתחלה נתן כך לאו כל הימנו לאבד זכותה שיצא עליה בשכבר חזקת היתר ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף פב:

גמ' ורבנן אמר טעמא דר"א כו' כצ"ל. ונ"ב פי' הרבנן שהיו בימי ר' ינאי וכן בתוס' לקמן:

תוס' בד"ה אפי' כו' ותעבור על תנאו. נ"ב ועל חוץ לא קשה דמיד כשנשאה בינתים פקע קדושי קמא לגמרי ונתרוקן כל האישות ממנו כדלקמן:

בא"ד דידה למיסרא אקמא כו'. נ"ב דאי לאו הכי אישתכח דקדושי ראובן דלא כלום הואי ולא הוי אשת המת של ראובן וק"ל ומה שכתבו התוס' שקידשה ראובן חוץ משמעון א"ל אפי' קדשה סתם מ"מ אינה ערוה לשמעון שתפטור צרתה מכח אשת איש דהא האחר שקדשה אמר חוץ משמעון וראובן שקדשה סתם הוי לגבי שמעון אשת אחיו ביבום ולא נאסרה עליו ולק"מ דאי קדשה ראובן סתם א"כ הוה אשת אח שאינה עומדת ליבום גבי שמעון דלא שייך ליבום היכא שיש עליה אישות מבעל אחר והוי כחצי זיקת יבום ודו"ק. (עיין במהרש"א):

בא"ד ט"ז צרות וצרת צרה כו'. נ"ב וליכא להקשות דמה צריך להקשות שיש כאן צרות צרה יותר מדלעיל גבי גירושין שהיה יכול להקשות צרות צרה וצ"ל שבתחלה רצה

להקשות אם יש בנמצא ערוה דאשת איש אם לאו כמו שתירץ שלא תוכל למצוא ערוה דא"א אבל עתה שבא ר"י להקשות לפי האמת שיש בנמצא ערוה דא"א וערוה דשני מתים האריך נמי למצוא אף צרת צרה דאי לאו בנמצא צרת צרה לא שייך למיתני ט"ז נשים וכולהו ט"ז נשים צרת צרה אית להו וק"ל:

בא"ד ובא שמעון וקדשה חוץ מלוי כו'. נ"ב נשאלתי למאי הוכרחו התוס' לפרש שהתנה אף שמעון חוץ מלוי אפילו לא יתנה מ"מ לא הוה אשת שני מתים שהרי מכח ראובן לא נפלה לפניו ונ"ל דלק"מ כי אם לא יתנה שמעון חוץ מלוי סוף סוף אישתכח דהוה אשת ב' מתים שהרי הראשון קדשה ונעשית אשתו לכל דבר רק שהתירה לגבי לוי ומאחר דשוב קדשה ואסרה גם עליו נמצא דאשת ב' מתים לגמרי אצלו שהרי פקע היתרא דראובן ודו"ק:

דף פג.

גמ' המגרש לא נמצאת אלמנה כו' כצ"ל:

שם דתניא מודה היה ר"א כו'. נ"ב תימה אמאי צריך להקשות מהא דמודה אפי' לא יודה מ"מ קשה אי בחוץ איירי אמאי נמצא שהגט בטל ובניהם ממזרים הלא אינו תנאי שנאמר שיבטל למפרע אלא היא שעברה וקלקלה ודו"ק. (עיין במהרש"א):

תוס' בד"ה אילימא כו' נתרוקן לו כו'. נ"ב שהרי על כל פנים כבר גירשה בגירושין גמורין מעליו אבל ראובן שקדשה חוץ משמעון אף שבא שמעון וקדשה התם ואסרה אראובן מ"מ לא שייך לומר נתרוקן האישות שהרי לא גירשה וק"ל. :

דף פג:

גמ' וקיימא הרי נדרים כו'. נ"ב קושיא דחוקא היא שהרי דוקא זה אוסר וזה מתיר בענין אחד קאמר שהכל מאישות שהראשון אוסר באישות והשני מתיר באישות כמו שפרש"י משא"כ בנדרים שזה אוסר עליו והחכם בא להתיר בשלמא גבי יבמה איכא למימר נמי כר"# שהיבם מתיר באישות כשיבם אותה פקע זיקת היבום ודו"ק:

רש"י בד"ה היינו פירכא הרי שהיה זה # כו' כצ"ל והס"ד ואח"כ מ"ה ולמאן דאית ליה על מנת האי פירכא הרי שהלכה כו' כצ"ל והס"ד:

תוס' בד"ה כל ימי כו' על מנת שתמות אחת כו' נ"ב פי' כדי שלא יהיה ב' בתים דוכפר בעד ביתו קאמר רחמנא ואין להקשות א"כ מה מועיל מה שגירשה די"ל דה"ק על מנת שתמות אחת בפלגא דעבודה הלכך מועיל הגירושין דלא הוי שני בתים עד ההיא שעתא

כך פירשו התוס' ע"ש אבל תלמודא פריך שם ודלמא לא מיתה לא חדא מינייהו והוה ליה שני בתים וה"נ דהוי מצי למיפרך התם ודלמא מיתה חדא מינייהו דהיינו האחרת והוה ליה גיטא וקם ליה בלא בית כו' תוס'. (עיין במהרש"א):

דף פד.

גמ' הא לאחר תנשא כו'. נ"ב לו הוא דלא תנשא הא לאחר תנשא כו' וקשה דהא רב נחמן גופיה הדר ביה וס"ל דתצא וצ"ל דרבא סבר דלרב נחמן שרי לכתחלה להנשא לאחר ומתגרשה מאחר ומ"מ הדר ביה רב נחמן משום דלא תצא משמע דאינו צריך להוציאה ומש"ה אוקי רב נחמן דלא קאי אלא אאלו ולא אאחר ומש"ה הקשה לרבא שפיר וק"ל אבל מ"מ קשה מנא ידע רבא דרב נחמן הכי ס"ל דלמא מכ"ש דלאחר לא תנשא ותצא ואפשר דרבא סבר מאחר דרב נחמן אמר בדוכתא אחריתי דלא בעי קיומה תנאי ברישא כגון גבי שינה א"כ הוה ליה לפרש הכא שצריכה לקיים תנאה ברישא כדי שלא תבא להשוות ודו"ק. (עיין במהרש"א):

רש"י בד"ה ה"ג כו' אמתנה ואם כו' הד"א:

בד"ה אין חוששין כו' דומיא דע"מ שלא כו'. נ"ב ואינו מחוור דע"מ שלא תבעלי לפלוני הוה ליה כע"מ שלא תשתה יין כל ימי חיי פלוני דהכא והכא בתנאה קיימא כל ימי חיי אותו פלוני ומשעה שמת נתקיים תנאה הכא והכא ועוד דמה הפרש יש בין אבא ואביך ובין פלוני דאי משום דבאבא ואביך איכא איסורא באחר נמי איכא איסורא דכל שנבעלה לו הגט בטל ובתנאה קיימא ונמצא בא על א"א. ומיהו בהא איכא למימר דבאחר איכא למיחש שמא תבעל לו אחר מיתת המגרש דאיהו לא איסורא קא עביד הלכך חוששין שמא תבעל לו אבל באבא ואביך דכל שעה באיסורא קיימא להו ל"ח שמא תבעל להן וכן פירשו בתוס' דבהכי איכא לאפלוגי בין פלוני לאבא ואביך עכ"ל רשב"א בחידושיו (עיין במהרש"א):

בד"ה לאביי ניחא כו' משום דלדידיה לר' יהודה בן תימא אפילו לא יתקיים התנאי הרי זה גט אלא לרבא קשיא דהא אמר דאפילו רבי יהודה בן תימא מודה בה כצ"ל. (עיין במהרש"א):

תוס' בד"ה מסתברא כו' ולעולם לאפוקי מדבעי רבא מרב נחמן כו' כצ"ל:

בד"ה הכא בדידה כו' לא הוי א"א לזה כו'. נ"ב פי' אלא כאילו בזנות היה עמה וק"ל:

בא"ד ע"י מיתת ראשון כו'. נ"ב פי' האמצעי וק"ל:

בד"ה ע"מ וקשה להרב כו' כצ"ל:

דף פד:

רש"י בד"ה חוץ שפוסל בעל פה דהוי שיור בגט כצ"ל:
תוס' בד"ה מ"ד כו' ור' זירא סבר כרב ספרא דהכא כו'. נ"ב פירוש כך משמעות התלמוד דאמר לקמן ואב"א לפני התורף והיינו כרב ספרא דמוקי מתני' ככ"ע בין לפני התורף בין לאחר התורף אבל רבא מוקי מתני' דוקא לאחר התורף ודו"ק. (עיין במהרש"א):
בד"ה כל התנאים כו' דא"כ אפי' על פה נמי כו'. נ"ב פי' דלפרש"י ע"כ צ"ל דגזרי' כל תנאים אטו תנאי דחוץ שאם תקיים זה התנאי ותכשיר אותה נכשיר ג"כ תנאי דחוץ אם כן בעל פה נמי נגזור ודו"ק:
בא"ד דפוסלי' בגט כשנכתבו כו' כצ"ל:
בד"ה אבל אחר כו' דברי הכל פסול כו'. נ"ב פי' כל שאר תנאי שנכתב אחר התורף ולא נתקיים דדומה לתנאי דלחוץ דהכל מודים שלפני התורף גזרינן אטו חוץ שהרי לרבא בע"פ בחוץ כמו בכתב אם הוא לפני התורף וא"כ גזרינן אטו חוץ ולא פליגי אלא בלאחר תורף דבכה"ג בע"פ אפי' ר' מודה וק"ל ואין להקשות מאחר שמסקין התוס' דאפי' לא נכתב כלל ולא נתקיים אפ"ה פסול בע"פ לפני התורף ק"ו כשנכתב ג"כ אח"כ בתוך הגט ונראה דלק"מ דלא תימא מאחר דנכתב בגט א"כ שמע מינה דלא סמיך הסופר אאמירתה א"כ הוי כאלו לא אמר כלל לפני התורף ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף פה.

גמ' במתני' גרושה וחלוצה כו'. נ"ב האי לישנא דאלמנה וחלוצה ל"ד שהרי היא עתה גרושה אלא הוה ליה למיתני חוץ מכ"ג וכהן הדיוט ואגב ריהטא נקטיה וכן מצאתי בחדושי רשב"א. והר"ן בא ליישב דאי נמי רבותא קמ"ל דאפילו היתה אלמנה או גרושה לכל אדם אפ"ה הוי תפסי בה קדושין ותימה נהי דהוי רבותא גבי גרושה ואלמנה גבי חלוצה שהוא מדרבנן בודאי דלית בה שום רבותא וגרועה מגרושה דילן ודו"ק:

דף פה:

גמ' ולא לכתוב איגרת כו' נ"ב ולא ליכתוב איגרת שבוקי' ביו"ד דמשמע איגרא לשון גג א"נ לפי שנראית כשתי תיבות אי גרית כלומר אי זנית יהא גט ואי לא זנית איני מגרשך וכן פי' הרמב"ם ז"ל דיתהויין דיתצביין תלתא יודי"ן דאי לא כתבו אלא בשני יודי"ן שמא יקרא הקורא דתהוויין תצביין כלומר שהוא מדבר עם שתי נשים ונמצא שאינו מגרש לזו אלא לשתים אחרות וכתב הרב בעל העיטור ז"ל דאי כתב ביה דתהוי את

רשאה למהך וכו' טפי עדיף מלישנא דדיתהוויין דמשמע תרוכין ושבוקין כלומר שהוא אמר לה שהוא שבקה אותו וגירשה אותו ע"כ לשון הר"ן:
רש"י בד"ה לכשתברח כו' לשון חירות הוא. נ"ב פי' ומועיל לעבד אבל לאשה אינו מועיל ואינו דומה לכמו הרי את לעצמך וכן פי' הר"ן להדיא ע"ש:
בד"ה ידים שאינן מוכיחות כו' אפ"ה הוי כו' נ"ב אע"פ שאין לו בית אחיזה וק"ל עיין בקדושין פ"ק דף ו':
בד"ה ולא לכתוב איגרת שבוקין ביו"ד כצ"ל והס"ד:

דף פו.

גמ' ממדינת הים כו' כצ"ל:

דף פו:

גמ' כתב ידו שנינו נמחק:
שם משמיה דרבא לעולם כו' כצ"ל ונ"ב נ"ל:

דף פז:

גמ' במתני' בראש הדף כו'. נ"ב פי' או מן הצד הוא קאמר וכן להדיא ברמב"ם וטור:
תוס' בד"ה ודלמא כו' אע"ג דלא פקע כו' כצ"ל:

דף פח.

גמ' אמר רב חסדא הא מני רבי יוסי היא כצ"ל. ונ"ב נ"ל:
שם א"ר אמי מאי קראה כו'. נ"ב פשוטו ה"ק מאי קרא שבעון ע"ז נחרבה ומביא קרא דכי תוליד וגו' דכתיב והשחתם ועשיתם פסל ול"נ דה"ק מאי קרא דרמז אשבעה דורות דכתיב ביה כי תוליד וגו' דהיינו כי תוליד חדא בנים תרי ובני תרי בנים תרי הרי ז' שוב מצאתי כן בגליון תוס':
רש"י בד"ה ז' בתי דינים כו' והוי כב"ד אחד וכן המלך ובנו כו' כצ"ל:
תוס' בד"ה א"ל כו' דמכשרי באומר כו'. נ"ב פי' אותם שאמרו כשר ותעשה פשיטא דחתם סופר פסול משום חורבא אלא אפי' אותם דפליגי ואמרי כשר ולא תעשה מ"מ איכא למיחש לחורבא מאחר דכשר כמו שמוכח מרב חסדא לעיל ושם פירשתי ע"ש:
בד"ה וכך היו כו' אלא חניכתה וחניכת כו' כצ"ל. ונ"ב וכן פירשו התוס' לעיל (דף ל"ד ע"ב):

דף פח:

גמ' במתני' אומר לך וכשר נמחק וכשר:
תוס' בד"ה ובעובדי כוכבים חובטין אותו כו' כמעשה עובדי כוכבים פסול ובאומר איני זן כו' כצ"ל. ונ"ב פי' דסבר אין כופין אותו להוציא כה"ג ורבי חייא פליג עליה וכן מוכח בירושלמי שוב מצאתי במרדכי שפירש ישראלים שעשו כמעשה עובדי כוכבים כלומר שהמעשים הם ישראלים והדיינים הם דייני עובדי כוכבים שהגט פסול אפילו דנו אמת כגון שאמר איני זן ואיני מפרנס ועובדי כוכבים שעשו כמעשה ישראל הוא להיפך ולא נ"ל חדא דאין זו בנמצא מאחר שישראלים מעשים למה לא ידונו הם בעצמם ועוד לישנא דירושלמי שאומר בתחלה ובאומר איני זן כו' ובהא דרבי חייא קתני אפילו משמע להדיא כדפרישית דלפי פירוש המרדכי היה לו לומר אפילו באומר כו' ועוד בירושלמי לעיל מיניה משמע להדיא דאינם כופין באומר איני זן כו' ומ"מ הא דרבי חייא נ"ל כפשוטו שעושים העובדי כוכבים כמו שישראל עושים והיינו על ידם אבל הא דרב היינו פירושו שעושים כמעשה עובדי כוכבים כלומר שלא כדין והוי כמו ע"י עובדי כוכבים ודו"ק:
בא"ד ואהא דנקט אפילו באומר כו' כצ"ל. (עיין במהרש"א):

דף פט.

גמ' אתי' רב חמא לאבוה כו' נ"ב פירש רב חמא הבי' לאבי האשה שיצא עליה קול לפניו:
רש"י בד"ה אין חוששין כו' דהא דבמתני' כו' כצ"ל:
בד"ה אצפא דתוחל' כו' בציפא בדוחקא וכו' נ"ב פי' בדוחק נכנסים בתוך הנקב כו':

דף פט:

תוס' בד"ה ובנהרדעי כו' הוה מורה להו דלא כנפשיה. נ"ב פירוש מאחר שהוא להקל ודו"ק:

דף צ.

תוס' בד"ה ב"ש סברי כו' ואומר ר"י דר"ע סבר כב"ש כו'. נ"ב פירש אבל לא דב"ש סברי כר"ע וק"ל:
בא"ד הא דנקט בספרים וב"ש כו' כצ"ל. (עיין במהרש"א):

דף צ:

גמ' רבי יוחנן אומר שנוי המשלח כו'. נ"ב ס"א שנואה לפני המקום שלח: